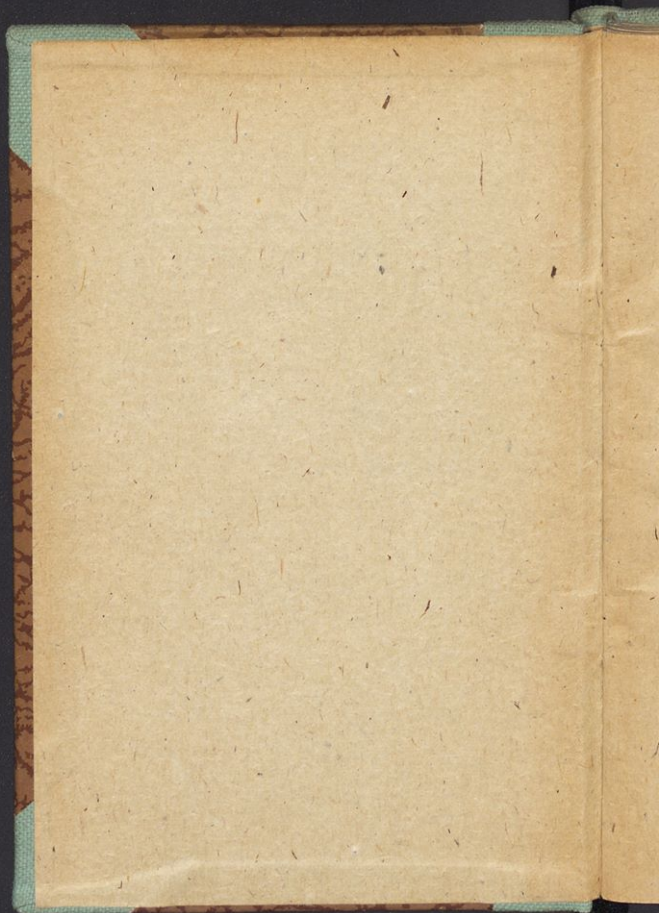

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

110671

St. A. 80.

Nikolaj Zrinjski

hrvatski junak.

Po raznih spisih sestavil

F. H.

V Ljubljani 1903.

Založil in prodaja Janez Giontini.

Natisnil Iv. Pr. Lampret v Kranju.

110671

verelien

110671

DF 70 5768 / 1952

[Faint, illegible handwritten text, possibly a signature or list of names]

Turški cesar Soliman.

Eden najmogočnejših, pa tudi najgrozovitnejših turških cesarjev je bil cesar Soliman ali Sulejman. Azija, Afrika in Evropa so se mu pokorile; smrt in ogenj sta ga spremljevala po njegovih strašnih potih. Opustošil je Hrvatsko, Ogersko, Štajersko, Kranjsko, da ne govorimo o deželah v Aziji in Afriki. Komaj je vlado nastopil, vdaril je z grozno vojsko na krščanske dežele.

Ogersko deželo je tačas vladal kralj Ljudevit. Ta kralj je nekaj nepremišljeno ravnal, da ni počakal na pomoč, ki mu jo je hotel prepeljati hrvaški junak Frankopan, pa še več krščanskih vladarjev, ampak s samimi Ogri postavil se Turkom nasproti. Tako je prišlo do grozne bitke pri Mohaču dne 28. avgusta 1526, ki je za kristijane imela žalosten konec. Padlo je 30.000 krščanskih vojakov, sedem škofov, cvet ogerskih vitezev in velikašev, pa ogerski kralj Ljudevit

sam, ki je s konjem vred utonil na begu v nekem močvirju. Prebivalci Belega grada v Srbiji, kjer Donava mimo teče, gledali so celi dan, kako je voda mimo nesla na tisoče mrličev. Dan po groznej bitki so razpeli poleg krvavega bojišča rdeči šotor cesarja Solimana. Šotor se je lesketal od zlata in dragih kamenov. Cesarjev prestol ali tron je bil od čistega zlata. Pred šotorom sultanovim pa je bil postavljen grozen spomenik: dva tisoč odsekanih krščanskih glav je bilo na kup položenih, med njimi glave sedmih škofov in mnogo imenitnih grofov in velikašev.

Mladi cesar Soliman, lep človek pa brez človeškega srca, vsedel je na zlati prestol in sprejemal poklone in čestitke od svojih generalov in doglavnikov ter jih sijajno obdaroval. Sedem dni in sedem noči so trajale neprestane veselice; Turki so bili kar pijani prevzetnosti nad veliko zmago, počenjali so grozne reči, skrunili vjete kristjanke in trpinčili možke kristjane, kar so jih v pesti imeli. Neprenehoma je tekla kri, ker so vjete vojake na veselje groznega sultana pred njegovimi očmi morili. Sedmi dan je sultan Soliman ukazal, naj bode počitek in mir. Toda za krvoločnika ni bilo dné, da bi ne prelival krvi. Ravno ta sedmi dan, ki je bil odločen za počitek, dal je štiri tisoč vjetih kristjanov poklati in se zabaval s tem, da jih je

slišal vpiti in stokati. Od vsakih tisoč pustil je samo enega živeti, torej vseh skupaj štiri, kakor bi se hotel norčevati iz človeškega občutka.

Od Mohača vdarili so divji Turki na vse strani ogerske zemlje. Kamor so ti grozni krutniki prišli, povsodi se je valil gost dim proti oblakom, ker so požigali vse, kar so človeških bivališč dosegli; prebivalce pa so morili brez usmiljenja. Dežela med Donavo in Blatnim jezerom pokrila se je s pepelom ter je oglušila od vpitja nedolžnih žrtev, ki so jih Turki poklali. Mesto Pečuh (Fünfkirchen) podalo se je na turško obljubo, da se ne bo nikomur nič zgodilo. Ko je pa Turek v mestu bil, nagnal je vse prebivalce na mestni trg ter jih pomoril vse brez usmiljenja. Tako so bili Turki figamožje tudi v svojih obljubah. V puščavo ali pusto Marot je pribežalo okoli 25.000 ljudi, ker so mislili, da jih tukaj Turki ne bodo našli. Pa grozni Turki so jih zajeli in jih vseh petindvajset tisoč pomorili. Ropali so cerkve, skrunili božje podobe in počenjali take grozovitosti, da se še vse popisati ne dajo.

Tisti čas je propadlo ogersko kraljestvo in se ni več vzdignilo kot samostojna država do leta 1867., ko je naš mili cesar Ogrom dal samoupravo. Celih 200 let po tej bitki je ogerska dežela zdihovala pod turškim jarmom, ki je bil tako krut, da so morale pod bičem robovati najbolj plemenite rodovine.

Nekoliko so bili pa tudi Ogrji sami svoje nesreče krivi, ker niso bili med seboj edini, ampak se razcepili v dve stranki, in ena teh strank je še Turke na pomoč klicala zoper drugo stranko, tako da je turški sultan Soliman si pridobil nekako pravico, vmešavati se v ogerske zadeve. Ko je namreč ogerski kralj Ljudevit padel v bitki pri Mohaču, zbrali so se nekateri ogerski grofi v Tokaji in si izvolili grofa Janeza Zapoljo za novega kralja. Drugi plemenitaši pa s to volitvijo niso bili zadovoljni ter so v Požunu izbrali avstrijskega vladarja Maksa II. za ogerskega kralja. Nobeden teh dveh izvoljenih kraljev se drugemu ni hotel umakniti; ker je pa Maks II. kot avstrijski vladar imel veliko pomoč za sabo, poiskal si je tudi Janez Zapolja, erdeljski grof, tako pomoč ter je Turke poklical na pomoč in obljubil turškemu cesarju, da hoče njega pripoznati kot svojega vrhovnega gospodarja in le podkralj biti, samo če prežene Maksa in njegove pristaše iz dežele. To je pa prišlo sultanu Solimanu kakor nalašč, ker je že tako vedno želel, pasti pokrščanskih deželah, zdaj pa je povod za to našel, ker so ga kristjani sami klicali. Z veliko močjo je Soliman zgrabil mesto Budim, pregnal Avstrijance in postavil Zapoljo za kralja, pa ta je moral Turkom pokorščino obljubiti.

Toda bodisi prijatelji ali sovražniki, Turki so ostali povsod Turki, povsod so požigali in morili, ropali in plenili. Ne samo Ogerska, tudi Hrvatska in slovenske dežele krvavele so iz tisoč ran, koderkoli se je prikazal Turek. Mnogi prebivalci so bežali v tuje kraje, mnogo opustošenih gradov in hiš se ni kmalu več postavilo, polje je ostalo zanemarjeno, najbolj pa polje duševnega napredka, ker prebivalci v vednem strahu pred Turki niso utegnili baviti se z vednostjo in umetnostjo. Žalostno je bilo tačas življenje v jugoslovanskih deželah. Spomin na te grozne čase se je v našem narodu ohranil še do današnjih dni, in mnoge narodne pesmice opevajo trpljenje naših pradedov in dejanja hrabrih vojakov, ki so se možato v bran postavljali turški sili. Čeravno pa je Turek podoben Turku, vendar je bil najsilovitejši med turškimi cesarji sultan Soliman. Célo njegovo življenje je bila vojska in jok; prelivanje krvi sledilo je njegovim stopinjam. Ves slovanski jug je neznansko mnogo prestal pod udarci turške silovitosti.

Mnogi zgodovinarji hvalijo cesarja Solimana ter ga imenujejo „Solimana Velikega“. Te je preslepil zunajni blišč, s katerim se je Soliman obdajal, in njegove velike zmage. Vendar pa ta trinog ne zasluži nobenega

spoštovanja, ker ni imel iskrice človeškega občutja, ker je imel bolj tigrovo kakor človeško srce. To se najbolje vidi iz njegovega ravnanja proti lastnim sinovom. Z enako neusmiljenostjo, kakor tuje ljudi, preganjal je namreč tudi lastno kri. Ne zadosti, da je svoje vojake v smrt gonil brez ozira, kakor v mesnico, ne zadosti, da je dal poklati na tisoče vjetih kristjanov, ukazal je zadaviti tudi lastnega sina in prestolonaslednika princa Mustafo, ki je bil priljubljen pri vojaki in pri narodu. Bal se je namreč, da mu bo sin še pred njegovo smrtjo vzel krono in vladarstvo. Cesar Soliman je gledal s peklenkim veseljem izzá pregrinjala, kako so njegovi sužnji zamorci planili po njegovem sinu Mustafi, ko je, nič hudega sluteč, prišel obiskat svojega očeta, ter mu vrgli zanjko okoli vrata in ga zadavili.

Ravno tako malo, kako Mustafa, zakrivil je drugi princ Bajezid, vendar ga je brezsrčni oče preganjal kakor divjo zver in ni prej miroval, dokler ni umoril njega in njegove štiri majhne otroke.

Tako je cesar Soliman v večnem preli-vanju krvi postal dvainsedemdeset let star, tedaj prišel v leta, ko si človek že žali počitka. Toda v Solimanu niso mirovale še divje strasti. Poželel si je še enkrat, napasti svoje oči z moritvijo brezštevilih kristjanov.

Nameril se je udariti na Ogerko, to deželo spraviti pod svojo oblast in potem napasti cesarsko prestolnico Dunaj ter ž njim po-teptati srce krščanskih dežel.

Tako je prišel z velikansko vojsko pred trdnjavo Siget, kjer se mu je z majhno četo v bran postavil hrvatski junak Nikolaj Šubic, grof Zrinjski.

Nikolaj Zrinjski.

Nikolaj je bil naslednik bogatih hrvaških grofov Šubicev. Oženjen je bil z grofico Jelico Rosenberško, katera mu je povila dva otroka, grofico Ileno in enega sina, ki je ob času Zrinjskega smrti bival na dvoru cesarja Maksa na Dunaju.

Za tistih časov se je videlo vnovič, kako slaba je človeška duša, kako redko so sejani pravi, trdni značaji med svetom.

V jugoslovanskih deželah je bilo tačas silno žalostno. Ker je turška sila vse pre-magala, zato so vsi grofi in bogataši izdali svojo domovino, nekateri celó svojo vero ter se poklonili turškemu caru. Le uboga para je veri in domovini ostala zvesta, pa ni imela moči, da bi branila oboje. Srbski velikaši so sprejeli mohamedansko vero, da so le ohra-nili svoje imetje, tudi hrvaški plemenitaši so se uklanjali sultanu. Še celó stari Šubic,

oče Nikolaja Zrinjskega, živel je s Turki v prijaznosti, da bi ne izgubil življenja in premoženja. Nič bolje ni bilo na Ogerskem. Protikralj Janez Zapolja je bil zaveznik Turkov in ž njim velik del ogerskih velikašev. In prav ti so klicali in vabili Turke na Ogersko, da bi cesarju Maksu odvzeli oblast in kraljestvo. Tako je bilo vse Turkom prodano v sramoto svetega križa in slovankega imena.

Bilo pa je še nekaj hrabrih duš, ki so iz celega srca črtili Turka, in bolj ko je zmagoval, bolj so mu obetali pogin in celo življenje svoje posvetiti v ta namen, da bi škodovali Turkom. Taki hrabri in neupogneni možje so bežali v hribe in odtod so Turke napadali. Največ jih je bežalo v tiste silne in nepristopne hribe, ki se skupaj „Črnagora“ imenujejo, in nasledniki teh beguncev so današnji Črnogorci, cvet slovanske hrabrosti. Med tiste hrabre duše, ki so z žalostjo gledale propad slovanske svobode in teptanje krščanskega križa, sme se šteti tudi mati Zrinjskega, stara grofinja in žena starega Šubica. Njo je peklo v srce, ko je videla, kako se njen mož pajdaši s Turki, in vzgojila je svojega sinka Nikolaja takó, da je že iz mladosti gorel za čast krščanske vere, za svobodo domovine in za vojsko proti okrutnim Turkom.

Kakršno seme se položi v mlado srce, tako tudi vzraste; zato je vzgoja otrok velike važnosti za usodo narodov in njih zgodovino; kajti en sam plemenit in hraber mož zna domovini več koristiti kakor tisoč lahkoživcev, ki skrbijo le za sebe in so pripravljeni, zatajiti Boga in dom, ako se drugače ne morejo rešiti. To vidimo na vzgledu našega Nikolaja.

Še čisto mlad boril se je s Turki že leta 1530., ko so oblegali Dunaj. Pozneje se je odlikoval v vseh bitkah in odločil zmago pri Pešti. Ni še dobro stopil v možka leta, in že je njegovo ime zaslovelo po celem cesarstvu. S hrabrim srcem je bila združena prevdarna pamet, plemenit čut, trdna volja, globoka in resnična pobožnost. Komaj trideset let star, dosegel je najvišjo čast, ki jo Hrvat more doseči, postal je hrvaški ban, to je: cesarski namestnik Hrvatske, Slavonije in Dalmacije, najvišji civilni in vojaški poveljuik. V najnovejšem času ni hrvaški ban več, nego kak drugi cesarski namestnik; v prešnjih časih pa je bil ban poveljnik vseh vojakov, kar jih je Hrvatska, dajala, in ker je štela samo Vojna Granica 100.000 oboroženih mož brez civilne Hrvatske, ki je bila tudi banu podložna, sme se reči, da se je vzdignilo na migljaj hrvaškega bana stoindvajset tisoč oboroženih mož na noge.

Tako moč so hrvaški bani imeli še leta 1849., ko je ban Jelačić vodil vso hrvaško vojsko proti Madjarom. Taka oblast tedaj se je izročila Nikolaju Šubicu grofu Zrinjskemu; se ve, da tačas ni imel tolike vojakov na razpolaganje, ker Vojna Krajina ni bila še osnovana. Bolj sposobnega moža si cesar v tistih burnih časih ni mogel izbrati za hrvatskega bana. Ko je Zrinjski nastopil vlado, bilo je na Hrvaškem vse v neredu. Poštenja skoro ni bilo najti. Boljarji ali velikaši so bili od Turka podkupljeni, brat je sovražil brata, nikjer ni bilo najti pravice, nihče si ni bil svest življenja in premoženja, razven tistih, ki so stali pod mogočnim turškim zaščitom. Ko je pa Zrinjski dobil vajete v svoje železne roke, iztrebil je nezvesto svojat, preganjal turške zaveznike in prijatelje ter zbiral okoli sebe krščanske junake ter jih navduševal za krščansko vero in za svobodo domovine. Roparje in tolovaje je uničeval, sirote in udove pa branil. Začela se je zopet razcvitati krščanska hrabrost in hrvaško rodoljubje, med tem ko je srbsko pleme zdihovalo pod robstvom turškim. Turški cesar je škripal kar z zobmi, ko je slišal in videl, kako se Hrvaška vzdiguje in novih moči nabira proti njemu, kako ga zapuščajo mnogi uplivni velikaši ter se pridružujejo Zrinjskemu, ki jih je z lepimi besedami in grož-

njami opominjal, naj popusté turško prijateljstvo ter naj se oklenejo krščanskega meča in križa.

Bolj pa, ko je ves slovanski jug bana Nikolaja Zrinjskega ljubil in hvalil, ker je videl v njem bodočega rešitelja iz turške sile, bolj so bana začeli sovražiti in črniti cesarski dvorniki, kateri so banu delali vse mogoče ovire in ga črnili pred cesarjem, da hoče postati hrvaški kralj in da se niti ne zmeni za svojega gospodarja, cesarja na Dunaju. Tako je Zrinjski za svoj rodoljubni trud žel le črno nehvaležnost, kakor se je godilo že marsikateremu plemenitemu možu pred njim in za njim. Namesto da bi bana na vso moč podpiral v njegovih domoljubnih namenih, začel ga je cesarski dvor le sumljivo gledati in njegove korake zalezovati in nadzorovati.

S krvavečim srcem je ban Zrinjski vse to videl, pa si ni mogel pomagati; zato je storil, kar bi bil vsak poštenjak na njegovem mestu, odložil je bansko čast in se umaknil kot zasebnik na svoja posestva. Ni ga bolelo, da je izgubil bansko oblast, ampak bolelo ga je to, ker se je bal, da pride banska oblast v roke nesposobnega moža, ki bo zopet pokvaril in podrl, kar je bil on s tolikim trdom zidal v bran domovine.

Grozna turška vojska se privali.

Nikolaju Zrinjskemu ni bilo treba dolgo čakati na zadoščenje užaljene svoje časti; kajti kmalu je prišel čas, ko je cesar Maks zopet potreboval svojega hrabrega in zvestega služabnika.

Turški cesar Soliman je zbral strašno vojsko in se namenil ter zaklel, da hoče ž njo pogaziti in podjarmiti celo Evropo. Bila je to trinajsta vojska, ki jo je stari Soliman še sam vodil. V neštevilnih trumah valila se je armada iz Carigrada proti Belemu gradu. Spredej je hodilo pet tisoč janičarjev v krasni obleki, s širokimi môdrimi hlačami, rdečimi nogovicami, jopice zlatom obrobljene, na glavi visoke, bele čepice.

Oboroženi so bili s puškami, sabljami in samokresi. Lepo osnaženo orožje se je že od daleč lesketalo v solnčnem svitu. Za temi so hodili tesarji in pionirji, ki so znali rezati prekope, nametavati nasipe in delati mostove, kjer so prišli do kake vode. Za temi je šla cela vrsta strežajev in velblodov, ki so nosili razne potrebščine za turške generale. Vsak paša je imel več služabnikov, ki so nosili pred njim eno zastavo, na katereh je bilo zapisano ime in grb tistega paše. Tudi so strežaji vodili po več arabskih kónj za vsakega generala. Potem so nosili krasni cesar-

jevi šotor, ki je bil narejen iz dragocenih preprog in se svetil v najlepših barvah. Petdeset kónj je nosilo samo tiste reči, s katerimi se je imel olepšati in preskrbeti cesarjev šotor. Za temi so šli cesarjevi strežaji, mladi sužnji, ki so nosili opice, papige, morske mačke in več takih živali, ki so bile pripravljene, da kratkočasijo cesarja. Potem so peljali petdeset cesarjevih arabskih kónj, da tako lepih še nihče ni videl. Potem je sledilo v zaprtih vozovih nekaj cesarskih žena in brez števila njihovih strežajev. Za temi so jahali trije paše ali generali na črnih konjih. Bili so to Ferhad paša, Hasan beg in Ahmed paša. Pred vsakim teh generalov je jahal pisano oblečen Arbanas ali Albanec, ki je vsak na visokem drogu pred njimi nosil po tri konjske repe, da je naznanil čast in dostojanstvo teh generalov. Za njimi pa so tekli sužnji zamorci v belih hlačah in zelenih jopicah ter so nosili za svojimi gospodi pipe za tobak in steklenice s hladilno in okrepčevalno pijačo. Potem je prijahal na velikem konju debeli paša Mahomed, eden najbogatejših Turkov tistega časa; na njegovi strani pa veliki vezir (prvi minister) Mehmed Sokolović paša. Ta Sokolović paša je bil rojen Srb, kot otrok od Turkov odpeljan v sužnjost in tam se je, poučen v turški veri, tako odlikoval pred vsemi drugimi janičarji, da je hitro

lezel navzgor od časti do časti in je nazadnje postal prvi minister turških cesarjev ter jim dobro služil dolgo let, pa v škodo svojim rojakom Srbom in drugim Slovanom, katere je le še zatiral, ker se ni hotel več spominjati svojega slovanskega rodu. Ta veliki vezir Sokolovič nam je zopet dokaz, kako smo Slovani pogosto le za to rodili velike može, da so izdali in zatirali naš rod. Tudi za Mahomedom tedaj in za Sokolovičem je hodila cela tropa strežajev.

Potem so prišli divji čavši, ki so na stran pehali gledajoče ljudi in streljali v okna, če je kdo gledal doli, da bi se nihče ne mogel pohvaliti, da je na mogočnega sultana gledal od zgoraj doli. Zdaj so označevale zastave in na dolgih, pozlačenih drogih pribiti polumesci, da se bliža cesar Soliman sam. Na desni in na levi tekli so črni sužnji, oblečeni v krasno obleko in noseči na dolgih drogih solnčnike od indijske svile, da so cesarju delali senco. Cesar Soliman, star mož s sivo brado, jahal je na belem konju, ki se je ves lesketal od biserov in demantov, da ga pri solncu še pogledati ni bilo mogoče. Sedlo, jermenji in uzda, pa vsa druga oprava tega konja bila je tako posejana z žlahtnimi kamni, da se je svetil v brezštevilnih zvezdah. Ravno tako je bil cesar ves v demantih. Odet je bil z rdečim plaščem, ki je bil

s popelicami podšit. Pod plaščem je nosil višnjevo jopo, na kateri so bili pripeti visoki redovi, ki jih sme le cesar nositi. Njegovo pokrivalo na glavi, t. j. njegov turban, lesketal se je ves v demantih, smaragdih, rubinih in biserih. Vrh turbana pa je kvišku štrlelo krasno perje. Na desni pri cesarju je jahal paša z golim mečem, ki je pomenil cesarsko moč in oblast, na levi pa Ali paša, podkralj egiptovski. Za njimi je jahal Kislar-aga, poveljnik harema in vseh cesarskih strežajev; za tem je šla neštevilna množica cesarskih strežajev. Potem so prišli trije dečki, ki so jih nosili na belih nosilnicah. Konečno je prišel zlati voz za cesarja, da je vanj sedel, kadar se je naveličal jahati. Razun cesarja ni smel nihče v ta voz sesti in, kdor bi bil to poskusil, stalo bi ga bilo življenje. Ta zlati voz je sultan od francoskega kralja dobil v dar in ga imel v visoki časti. Potem je prišel oddelek telesne straže cesarjeve in za njo spet cela vrsta strežajev, ki so gonili dvesto z zlatom obloženih mezgov. Šele za temi je prišla cela armada vojakov. Bilo jih dvesto tisoč mož in osemdeset tisoč kónj. Za tiste čase bila je tako velika armada, kakršne noben cesar ali kralj ni premogel.

Pred Belim gradom se je ta silna armada ustavila, da se odpočije. Cesar Soliman je

dal svoj krasni šotor in svoj zlati prestol postaviti na tisti grič, kjer je nekđaj stal grad Hunijadskih grofov. Vsa ostala vojska se je utaborila okoli tega hriba tik velike reke Donave.

Tukaj je sultana pozdravit in se mu poklonit prišel tisti Žiga Zapolja, ki je bil od ene stranke ogerskih plemenitašev za ogerskega kralja izvoljen. Ker je bil namreč sam preslab, da bi bil premagal svojega protikralja, cesarja Maksa, iskal je svojo pomoč pri turškem sultanu, kakor že poprej njegov oče Janez Zapolja. Ta nesrečna rodovina je rajši izdala ves krščanski svet, nego bi bila odstopila od svoje dozdevne pravice do ogerskega prestola. Zadosti sramotno se je moral senčni kralj Zapolja ponižati pred turškim cesarjem, in šele potem, ko mu je obljubil, da bode vedno podložnik turškega cesarstva, obljubil mu je sultan Soliman, da mu bode pomagal proti cesarju Maksu in mu izročil ogersko kraljestvo kot sultanu podložnemu podkralju. Zapolja je bil v turškem taboru seveda s častjo sprejet, ker se je tudi turški cesar nadejal nekoliko pomoči od njega v vojni proti cesarju Maksu.

Ko je bila pogodba z Zapoljem storjena, sklical je Soliman svoje generale v posvetovanje. Sultan je hotel pri Petrovaradinu prekoračiti Donavo. Prašal je gene-

rale, kaj mislijo. Bili so različnih misli. Na to jim sultan reče: „Meni sta znani le dve poti, ali pustimo obé trdnjavi, Siget in Djulo, na strani in marširamo naravnost proti Dunaju, ali se pa vrzimo z vso močjo na te dve trdnjavi, ker v njih se skriva najboljša moč Hrvatov in Madjarov. Kadar te uničimo, gremo lahko brez ovire cesarju Maksu naproti, ki pri Dunaju zbira močno vojsko proti meni. Kaj misliš ti, Sokolović?“ — „Močni moj vladar,“ odvrne prvi minister, poturčeni Srb Sokolović, „jaz mislim, da bo treba najprej udariti na Ogre, sicer nismo varni za hrbtom, če kar naravnost proti Dunaju gremo, Ogre pa na strani pustimo. Trdnjavo Siget bomo lahko nenadoma vzeli, ker sem zvedel, da Zrinjskega ni v njej, ampak da se ta neustrašni naš sovražnik mudi zdaj na Dunaju.“

„Če Zrinjskega ni v Sigetu,“ reče Ali Portuk paša, „potem bi tudi jaz mislil, da bomo Siget vzeli v prvem naskoku. Zato le udarimo na Siget!“

„Če Zrinjskega ni,“ reče Beglerbeg, „potem bomo vzeli Siget; če je pa notri, mislim, da zadostuje, če pustimo posadko okoli trdnjave, z veliko armado pa gremo naprej.“

„Kaj imate s tem Zrinjskim?“ reče sultan srdito, „ali se bo cela moja armada bala enega samega človeka?“

V tem je prišel sel in izročil ministru Sokoloviču neko novico.

„Kaj je novega?“ vpraša cesar ministra.

„Halla-Eddin efendi mi poroča, da se je Nikolaj Zrinjski že davno povrnil z Dunaja in da je zbral v Sigetu odlično četo borilcev. da se nam postavi v bran,“ odgovori Sokolovič.

„Torej pustimo Siget na strani,“ reče Ali Portuk, „in marširajmo proti Dunaju. Če premagamo cesarsko vojsko na ravnem polji, potem se mora Siget sam od sebe podati.“ — „Dà, dà, pojdemo na Dunaj!“ reče več generalov.

„Ali se možje, ali ste babe?“ reče cesar Soliman srdito, „kako je to, da vas straši samo ime ‚Zrinjski‘? Jaz sem si z mečem podvrgel pol sveta, pa ne vem, če se mene ljudje bojé toliko, kakor vi tega Zrinjskega. Jaz tega ne trpim, da bi se moji ljudje še tresli pred kom drugim, ko pred mano, zato me zelo mika, da bi začel vojsko s tem, da udarim na trdnjavo Siget in jo pokončam z Zrinjskim vred, da bo enkrat konec tega strahu!“

„Prevadari silni vladar —“ hotel je Mustafa paša ugovarjati nekaj, pa cesar mu seže jezo v besedo:

„Ne besede več! Pred mano se je tresla Azija in Afrika, pa se mi bode ustavljal tak

revni hrvatski grof! Siget je uboga krtina pred mojo silo in pokazati hočem, da ne poznam nobene ovire na svojih zmagonosnih potih. Moj sklep je storjen: Naprej bomo ukrotili in uničili obe trdnjavi Siget in Djulo, potem pa marširamo na Dunaj, da krščanskemu cesarju vzamemo krono in kraljestvo. To je moja volja!“

S tem je bil vojni svèt končan.

V tem prihiti drug sel, poslan od Hamsabega.

„Kaj je novega?“, zarenči cesar nad njim.

„Tvoj pokorni služabnik Hamsabeg me je poslal, da ti sporočim, slavni vladar, da je on že trikrat poskušal narediti most čez Dravo, pa reka je tako narasla vsled deževja, da mu je vselej pokvarila vse pričeto delo in odnesla tramove. Pri tem je na stotine tvojih pokornih vojakov našlo smrt. Zato te tvoj pokorni služabnik Hamsabeg prosi za milost, da bi smel z mostom toliko časa počakati, da voda nekoliko odteče, ker zdaj mu je nemogoče, narediti most.“

„Kaj, jaz naj čakam?“ zavpije sultan, „moj hlapec se predrzne, meni dajati svete. Vsedi na konja in urno hiti k Hamsabegu, pa mu povej, da vojska odrine še danes od Belegagrada, in če most čez Dravo ne bo v dveh dneh narejen, dal bom Hamsabega obesiti.“

Res je Soliman precej dal ukaz, naj cela vojska odrine. Toraj sreča mu ni hotela več biti zvesta. Komaj se je velika armada vzdignila na pot, prišla je že druga nepovoljna novica.

Sultan je koj po prihodu v Beligrad poslal bosanskega pašo z 10.000 možmi naprej. Ti so šli pri Petrovaradinu čez Donavo in udarili na Ogersko. To je zvedel Nikolaj Zrinjski. Precej je zbral nekaj vojske skupaj in ker je on sam moral ostati v Sigetu, izročil je poveljništvo čez te svoje zveste Hrvate Lovrencu Juraniču, svojemu bodočemu zetu, in staremu stotniku Alapiju. Ta dva sta s svojo četo turško predstražo desetih tisočev pod bosanskim pašo pri Šiklosu napadla in popolnoma potolkla. Ko so namreč Turki, nič hudega sluteči, v svojem taboru ležali, zalezli so jih Hrvatje po skrivnih potih in jih nenadoma napadli od vseh strani. Turki so bili tako prestrašeni, da niso vedeli, kaj se godi ž njimi. Bili so večinoma posekani, le malo jih je ušlo. Ti so prinesli žalostno novico h glavni armadi. Povedali so, da jih je še mnogo, kar jih Hrvatje niso posekali, utonilo na begu v podonavskih močvirjih. Tudi paša iz Bosne in njegov sin sta utonila. Kristjanom pa je mnogo plena padlo v roke, osem z zlatom obloženih velblodov (kamel), mnogo zastav, topov in družega orožja. To

je naredila Zrinjskega dobro izurjena hrabra četa pod poveljem iskrenega junaka Juraniča.

Ko je turški cesar Soliman to zvedel, ni poznala njegova togota nobenih mej. Že prej je Zrinjskega iz vseh krščanskih vojakov najbolj sovražil, tako da je enkrat, ko je s cesarjem sklepal premirje, stavil pogoj, da bo v času premirja prizanesel vsem, samo Zrinjskemu ne; zdaj pa je skakal kakor besen in zaklinjal se, da hoče uničiti Zrinjskega. Ukazal je marširati proti Oseku v Slavoniji. Tukaj je lahko sam videl, kako borbo je imel Hamsabeg z deročo Dravo, čez katero je delal most. Čeravno je Hamsabeg vedno sam bil pri delavcih, jih priganjal in vodil, vendar je preteklo sedemnajst dni, predno je bil narejen most čez Dravo in bližnja močvirja. Most je bil 4800 pračev dolg in 14 pračev širok, in ko je bil gotov, marširala je turška vojska nepretrgoma skozi štirindvajset ur čezenj. Štiri dni pozneje je šel cesar Soliman slovesno v mesto Pečuh. Pet turških duhovnov je šlo pred njim, da so peli pesem iz korana, ki proslavlja zmage Mohamedanov. Cesar Soliman se je vozil v zlatem vozu in pozdravljal iz njega svoje vojake, ki so bili postavljeni na obeh straneh. Njegov namen je bil, najprej udariti na trdnjavo Siget, ki jo je branil slavni Nikolaj Zrinjski.

V Sigetu.

Ko je cesar Maksimilijan zvedel, da se bliža Turek s tako grozno veliko vojsko ter da se je zvezal z ogerskim protikraljem Žigo Zapoljem, da bi podjarmil ogersko deželo in Dunaj ter ukrotil ves krščanski svet, se je silno prestrašil, ker ni bil na to pripravljen in ni imel dosti vojakov pri roki. Tako kmalu pa jih tudi ni bilo mogoče spraviti vkup, kajti v tistih časih ni bilo telegrafa in železnic, še dobrih cest ne, pošta pa tudi ni bila tako redna. Za vojaka ni bil vsak, ker je moral biti prej izurjen, takih je bilo pa tačas malo; tudi niso imeli orožja za toliko ljudi, kolikor jih je bilo treba, če bi se hoteli Turkom na prostem polju postaviti nasproti. Turški cesarji so bili namreč prvi, ki so tako velike armade vodili v boj, kar po sto in dvesto tisoč mož. Zato so pa tudi lahko vse premagali, kajti kamor so udarili, bilo jih je kakor listja in trave. Krščanski vladarji pa so tačas vojake šteli na stotine; če je imel kak kralj deset tisoč vojakov, so se ga že vsi bali, dvajset tisoč mož bila pa je tačas že velika armada in je moralo že več kraljev, knezov, škofov in grofov stopiti vkup, da so na bojišče postavili toliko ljudi.

Dunajski cesar Maks tedaj ni mogel mnogo vojakov pri roki, in bil je v silnih skrbih,

kaj bo! Seveda je hitro poslal poslanca do vseh krščanskih vladarjev, naj mu hitro pošljejo pomoči, ker se bliža grozovitna, brezštevila turška vojska, ki žuga ves krščanski svet pokončati. Poslanci so pač odšli, pa cesar le še ni imel pomoči in kakor se je tačas vojska počasi nabirala, moral bi še čakati tedne in mesece, predno bi kaj krščanskih vojakov vkup prišlo. V tem času pa bi bili lahko Turki do Dunaja pridivjali in vse med potjo pokončali ter sam Dunaj razdejali. To bi se bilo tudi zgodilo, ako bi se turška vojska ne bila toliko časa pred Sigetom zamudila.

Cesarju Maksu je šlo za to, da bi bil časa dobil za nabiranje vojske. To je bilo pa le tako mogoče, ako bi se našel kak junak, ki bi Turke na poti neprestano ustavljal in mudil, da bi ne mogli hitro naprej. V tem času bi se potem cesarska vojska in podporne čete od drugih krščanskih vladarjev zbrale na Dunaju in nasproti stopile Turku. Pa kdo bi bil tisti junak in kje bi bila tista hrabra četa, ki bi svoje življenje žrtvovala v ta namen, da bi Turka kolikor dolgo mogoče zadrževala?

V sili se cesar spomni svojega zvestega Nikolaja Zrinjskega in govori sam pri sebi: „Zrinjskega so sicer moji dvorniki počrnili, da je hotel postati hrvaški kralj in mene

izpodriniti; zato je tudi odstopil od banove službe, ker je zvedel, kako se govori o njem. Ako bi bil Zrinjski mislil res kaj takega, potem ne bi bil prostovoljno odstopil od banovanja. Gotovo so ga po nedolžnem obrekovali in jaz sem še nehvaležnež, da sem čisto pozabil na njega. Zdaj se ga pa spominjam, ko ga potrebujem! Pa naj že to bo, kakor hoče! Zrinjski je hraber junak in zaklet sovražnik Turkov; le on je tisti mož, ki zna muditi in zadrževati Turke toliko časa, da se pripravimo na vojsko. Ko je bil Zrinjski še hrvaški ban, zbiral je vse junaške Hrvate, Srbe in Kranjce okoli sebe ter jih vadal v orožju in navduševal za boj proti Turčinu. Ta hrabra, izurjena in goreča četa je kakor nalašč, da se Turku za prvi naskok nasproti postavi in krščanskemu junaštvu samega sebe žrtvuje za blagor celega krščanstva. Najbolje bo torej, če pišem Zrinjskemu in ga prosim v imenu križanega Jezusa in lepe domovine, naj prevzame poveljništvo čez vso vojaško moč, kar je hrvaška dežela premore in kar je tistih zapadnih ogerskih plemičev in njihovih vojnih hlapcev, kar jih je na moji strani. (Povedali smo že, da so bili Madjari na dve stranki razkrojeni; eni so bili s kraljem Žigom Zapoljem, ki je Turke na pomoč poklical, drugi pa na strani cesarja Maksa. Kar so ti zvesti Madjari premogli vojakov in kar

jih je hrvaška dežela dala, čez te je cesar izročil komando grofu Zrinjskemu.) Tako bom naredil in mislim, da bo najbolje.“ To so bile besede in misli cesarja Maksa; prašal je tudi svoje svetovalce, in vsi so mu potrдили, da je misel dobra, Zrinjski pa zanesljiv junak in moder vojskovodja.

Zrinjski se častne, pa težke naloge ni branil. Vedel je, kako težak boj ga čaka, vendar se ni branil prilike, kjer mu je bilo moč, Turkom kaj škodovati; to pa je bilo že vseeno, kje se bije s Turki, ali pred Sigetom ali pred Dunajem; kjerkoli se ž njimi bije, povsod brani svojo domovino. Zdaj je Zrinjski hitro nabiral vojsko; pod njegovo zastavo so hitro privreli vkup vsi, ki jih je nekđaj kot hrvaški ban navduševal in uril v orožju; vsi po Hrvatski raztreseni junaki so hiteli pod prapor Zrinjskega, ki so ga kot junaka, vojskovodjo in plemenitega človeka čislali in ljubili. Tako je kmalu precejšno četo jugoslovanskih junakov skupaj spravil, ki so zares smeli o sebi reči; „Malo nas je, al' smo ljudi!“

Saj so Jugoslovani od nekđaj svojo kri prelivali, da so branili zapadne dežele pred navalom barbarskih Azijatov; toda zahvale niso za to od zapada nobene želi. Tako se je zbirala tudi Zrinjskega četa kot krvava žrtva za obrambo krščanskega zapada.

Zrinjski je uvidel, da se bo najložje branil v trdnjavi Sigetski. Tja je sklenil svojo četo peljati in se braniti tako dolgo, da bi mu pomoč došla od cesarja.

Mesto in trdnjava Siget ležita dve uri od mesta Pečuha na Ogerskem pri mali rečici Almašu. Okoli in okoli mesta je globoko močvirje, le po eni strani se more v mesto priti. Tačas se je Siget ločil na tri dele: novo mesto, staro mesto in grad. Od trde ali suhe zemlje se je naprej prišlo v novo mesto, potem je bil izkopan jarek, z vodo napolnjen, in čez tistega se je prišlo v staro mesto, ki je bilo nekaj manjše. Zopet nekaj stran od starega mesta, sredi močvirja, stal je grad, s trdnim zidom obdan. Tudi oboje mesto, novo in staro, bilo je močno utrjeno, z zidovi in globokimi rôvi obdano. Med novim in starim mestom je bil en sam trden most, ki je dal vsak čas odstraniti. Prava trdnjava je bil tisti grad sredi močvirja; ta trdnjava je imela posebno proti jugu trdno zidovje, odkoder je moral sovražnik priti, če je trdnjavo hotel naskočiti. Med zidovjem trdnjave je bilo le nekaj kamenitih hiš; na sredi dvorišča pa je stal visok stolp, ki se je imenoval „notranji grad“. Tako je bila tedaj Sigetska trdnjava zares močna in težko pristopna. Od treh strani je bilo vse v močvirju, samo od južne strani se je moglo

do mesta; in kdor je hotel premagati trdnjavo, moral je naprej novo vzeti mesto, potem udariti na staro mesto, in šele, kadar je to v pest dobil, mogel je začeti s streljanjem in naskokom na trdnjavo. Hrabri možje, pre-skrbljeni z živežem in strelivom, mogli so toraj Siget dolgo časa držati in braniti. In če je mesto oblegala še tako velika armada, število jej ni dosti koristilo, ker so mogli mesto naskakovati le od ene strani, tako da niso mogli vsi na enkrat stopiti v ogenj.

Taka je bila s Sigetom leta 1566., ko je bil Nikolaj Šubic grof Zrinjski, ban hrvaški, slavonski in dalmatinski, pa tavernik ogerski, poveljnik Sigetske trdnjave.

Zrinjski je bil oseminštirideset let star, ko je prevzel to povelje. Popisali smo ga že, kakšen možak da je bil. Ni se nobene reči podstopil za šalo, ampak česar se je lotil, to je tudi možko izvršil. Zato je tudi pri tej težki nalogi resno in krepko prijel vajeti v roke. Naprej je poslal oddelek svoje vojske pod Juraničem in Alapijem turški spredni straži naproti, ker je zvedel po ogleduh, kod bo šla ta straža. Povedali smo že, kako je bilo teh deset tisoč Turkov pod bosenskim pašo pobitih in razkropljenih.

Med tem časom pa je Zrinjski v Sigetu pripravljaj vse za obrambo. Pregledal je zidove in dal popraviti, kjer je kaj manjkalo;

pregledal je topove (kanone) in jih postavil vsakega na pravo mesto. Vojakom je pogum dajal, pa jim tudi ni prikrival, da jih čaka težak boj. Da bi bolj ohrabil svojo dušo in popolnem ločil od posvetnih željá, prejel je svete zakramente in tudi svojim vojakom je ukazal to storiti. Omeniti nam je še treba, da je imel Zrinjski tudi svojo soprogo Jelico in svojo hčer Ileno pri sebi v trdnjavi.

Bil je lep poleten večer, ko je grof stopil v sobo svoje gospé, grofice Jelice, pri kateri je bila ravno navzoča tudi mlada, krasna Ilena.

„Ljubici moji,“ ogovori grof ženski, „v našem gradu se bo nekoliko oživel. Pa zato se ni treba plašiti. Turki sicer niso več daleč. Slišim, da grejo lažikralju Zapoljskemu na pomoč, stari sivobradec cesar Soliman jih vodi sam. Ali bo pa tudi udaril na Siget, tega še ne vem. Pa če prav, to me nič ne straši. Saj se s sultanom že poznavam. Pred štirimi leti je tam zunaj ležal in hotel vzeti Siget, pa mu je dolgčas postalo in se je moral izgubiti, ne da bi kaj opravil. Zato se ni treba plašiti, ljubi moji, če bo začelo kreskati in grmeti iz topov; saj to grmenje ne bo sveta podrlo. Le poglejta, kako so naši vojaki veseli, ker se Turka nič ne bojé!“

„Ali misliš, dragi Nikola,“ odvrne mirno in milo grofinja Jelica, „da bo Turek Siget naskočil?“

„Nič še ni gotovega,“ reče Zrinjski, bomo šele videli, kam se bo obrnil. Nič se ne boj!“

„Saj se ne bojim,“ odvrne grofinja, „saj me vendar poznaš, da se nikoli nisem bala s tabo vred iti v nevarnost, če je bilo treba. Naj pride, kar hoče, jaz bom ostala mirna, kakor sem zdaj. Zato mi lahko po pravici poveš, ali pride Turek na Siget ali ne?“

„Skoraj bi rekel, da bo najprej nas zgrabil,“ odgovori grof. Komaj to izgovori, sliši se na dvorišču peketanje konjskih podkev; Zrinjski pogleda skozi okno in reče grofinji; „Halo! stotnik Praprotnik je ravno zdaj došel. On nam bo povedal, kaj je novega!“

„Gospod poveljnik! prinesel sem novico,“ rekel je stotnik pri vstopu v sobo ter se ozrl na ženski in na grofa, kakor bi hotel vprašati, če sme vpričo žensk neveselo novico sporočiti.

„Le govorite, gospod stotnik,“ reče mu Zrinjski, „saj ženski morete tudi enkrat zvedeti, pri čem da smo. Zdaj ali pozneje, to je vseeno.“

„Dobro,“ reče stotnik, „ravno mi poroča moj ogleduh, da je Soliman v Pečuhu in da je Turka okoli mesta, kakor listja in trave. Zvedel je tudi, da gre turška vojska naravnost proti Sigetu.“

„Saj sem vedel,“ reče Zrinjski, „naj le pridejo! Samo to me skrbi, kod Juranič in Alapi hodita? Da bi le o pravem času še v trdnjavo nazaj prišla!“

Ni dolgo trpelo, pa je prijezdil zopet kak drug poročnik z novimi poročili. Tako je šlo zmirom naprej. V obeh mestih in v trdnjavi pa je bilo vse živo. Bradati možaki so tako z veseljem tekali semintja, kakor bi se pripravljali na kako gostijo ali ženitovanje. Tu nikoli ni zmanjkalo opravila. Največji top trdnjave, zmaj imenovan, ki je grmel, če je ustrelil, kakor grom iz oblakov, bil je tam pri vhodu postavljen, od koder so morali Turki priti. Dva manjša topa, lesico in volka, nesli so v notranji grad, kjer sta iz dveh špranj kukala. Zidove okoli trdnjave in obeh mest se je na novo popravilo in utrdilo z nasipi. Iz novega mesta so morali ljudje vse, kar je bilo kaj vredno, v trdnjavo prenesti, ker je Zrinjski že naprej mislil, da bo moral novo mesto zažgati, če ga proti toliki sili več braniti ne bo mogel. Tudi se je lahko naprej vedelo, da bodo Turki na novo mesto grozno steljali in da se zna pohištvo od samih strelov uneti.

Med temi opravili je poslal Zrinjski nekega poročnika tudi do cesarja ter mu v pismu naznanil, da se Turki bližajo Sigetu, da bodo oblegali in naskakovali trdnjavo. Prosil je za

hitro pomoč. Tudi drugim prijateljem na Dunaju je pisal, naj pri cesarju podpirajo njegovo prošnjo.

Ravno je Zrinjski tega poročnika odpravil, kar je zaslišal iz starega mesta sèm veselostno trobentanje. Prišla sta Juranič in Alapi s svojo četo domu. Vse je bilo po koncu in polno veselja, ko se je videlo, koliko bogatega plena hrabri Hrvatje seboj peljejo in koliko je vjetih Turkov. — „Na zdravje, dragi tovariš!“ zakliče stari Alapi in objame naproti hitečega Zrinjskega.

„Ilena!“ zakliče mladi Juranič in hiti vesel svoji nevesti naproti.

„Ali ste zmagali?“ praša grofica.

„Smo, zbožjo pomočjo!“ odvrne mladenič.

Zdaj sta začela oba, Juranič in Alapi, praviti, kako sta zalezla in pokončala Turke pri Šiklosu.

„Pridi k meni, vrli mladenič,“ reče grof Juraniču, „vêdel si se vedno kot vitez in hrvatski plemenitaš. Še pozni vnuki bodo opevali tvojo hrabrost. Svetli cesar naj te odlikuje po svoje, jaz pa po svoje. Vem, da ljubiš mojo hčer Ileno in prosil si za njeno roko; evo! od danes zanaprej je tvoja! Vrednejšega zeta mi ni treba iskati. Vzemi ž njo vred tudi moj blagoslov!“

Veselega srca pa trepetajočih ustnic podasta si Juranič in lepa grofica Ilena roke

v večno zaroko vpričo častitljivih starišev Zrinjskih. Tisti trenotek pač nista mislila, da so njujini ljubezni na svetu le še kratke ure odmerjene.

Ilena in Juranič.

Zrinjskega hči, grofica Ilena, bila je še zelo mlada, podobna cvetki, ki se ravno razvija.

Hrvatski pesnik Vežić poje o njeni lepoti:

«Gleda četu sa Zrinja djevojka,
liepa kćerca Šubića Nikole,
divno čedo, ruža neubrata,
Božjom iskrom ozračeno zlato;
struk joj tanki odmjerile Vile,
bjeli mjesec čelo obrubio;
a žarko joj u obilju sunce
zlatnu kosu po glavi prosulo;
bielo lice, sniegom se nadtječe,
rumen-ruža, svježe jagodice,
a milina neba jutarnjega
u zjenici, srca provedriči;
med koralje drobnijeh ustnica
savila se dva suvoja krasna,
ko dva biela od bisera niza;
vrat bieli, labudovo perje! —»

Milina njenega pogleda in lepi zvok njenega glasu je očaral vsako možko bitje. Ni čudo, da je mladi junak Juranič kar plamtel in gorel za to plemenito deklico.

Juranič je bil poštenih hrvatskih starišev sin, vendar se Zrinjskim niti po stanu, niti po premoženju primerjati ni smel; pač pa po plemenitosti duše in hrabrosti srca.

Zrinjski bi si bil lahko zeta iskal med najboljšimi ogerskimi, hrvatskimi in nemškimi plemenitaši. Vendar ni z nevoljo gledal snubitve revnega Juraniča, ker je bolj cenil pošteno srce, nego redove, ime in premoženje. Ko je Zrinjski zbiral in uril mladeniče, da bi se kdaj ž njimi vojskovali proti Turku, ni mu bil nobeden tako všeč, ko Juranič. Bil je marljiv, ubogljiv, goreč in iskren za svoj posel, odkritosrčen in hraber. Zrinjski je Juraniču največ zaupal, ga obdržal pri sebi v hiši in ga pošiljal okoli po najimennitnejših poslih. Tako je živel mladenič vedno v sredi ogerskih in hrvatskih plemenitašev in se privadil plemenitemu vedenju. V poslanstvih je prišel večkrat na Dunaj, na nemške in laške dvore. Tako se je navadil več jezikov in poznal svet. Pri viteških vajah je bil eden najbolj izurjenih borilcev. Komaj dvaindvajset let star, smel se je imenovati najplemenitejšega mladeniča hrvatskega. V Zrinju, domačem gradu grofov Šubicev, bil je Juranič kakor doma, Zrinjski ga ni od sebe pustil, ker je njemu smel vse zaupati in je mladi mož tudi modro in točno izvršil vsako nalogo. Kadar pa je zapela vojna trobenta, bil je Juranič prvi na svojem mestu in služil Zrinjskemu kakor desna roka. V vseh bojih se je Juranič z nenavadno hrabrostjo in bistroumnostjo odlikoval, tako da se mu je smela

zaupati tudi velika četa v poveljništvo. Ravno smo slišali, kako se je odlikoval pri Šiklosu, kjer je z Alapijem vodil krščansko vojsko in hudo namlatil Turke. Bil pa je Juranič v tistih letih, ko mlado srce po ljubezni hrepeni; in kje bi si bil mogel vrednejše bitje za svoje plamteče srce iskati, ko na dvoru Zrinjskem, kjer je cvetela mlada Ilena Zrinjska? Pa tudi lepa grofica ni mogla nikjer zagledati lepšega junaka od Juraniča, in kakor se že godi med mladim svetom, kmalu je vezala mlado dvojico iskrena ljubezen. Grof in grofinja sta to videla, pa nista branila, in Zrinjski je enkrat rekel: „Ne bom zeta iskal med knezi in grofi, ampak med hrvatskimi junaki.“ Ko je Juranič to zvedel, bil je še bolj goreč za boj in viteške čine ter je kar hrepenel po priložnosti, kdaj bi mogel svojo hrabrost pokazati v popolnem svitu. To se mu je najbolje posrečilo pri Šiklosu, kakor smo že povedali.

Toda goreča ljubezen do krasne grofice Ilene ni omehkužila Juraniča; pri vsi ljubezni do svoje mile neveste je vendar v prvi vrsti gorel za možke čine in mislil na brambo domovine, katero je presrčno ljubil, ker je videl njeno nesrečo. Kakor Zrinjskega, navduševala je tudi njega le ta misel, kako bi zdrobil turškega zmaja in rešil slovanski jug in vse krščanstvo tega krutega tlačitelja.

Zrinjski brez pomoči.

Vedno bližje pred Siget se je valila neštevilna turška vojska; v trdnjavi pa je bilo tudi vse živo in pri delu, ker so se pripravljali na siloviti napad. Zrinjski je pač dobro vedel, da se kljub vsej hrabrosti s svojo četico ne bo mogel dolgo držati proti toliki sili. Turkov je bilo dvakrat sto tisoč mož s 400 kanoni, Zrinjski pa je imel komaj 2500 mož in 12 kanonov. Na vsakega kristjana je prišlo 80 Turkov in na vsak top v Sigetu je odgovarjalo 33 turških topov. Zrinjski je torej željno pričakoval, kdaj pride odgovor od cesarja Maksa in kdaj se ima od njega nadejati pomoči. Cesarski poslanec je moral vsak čas priti, sicer ne bi bil več mogel do Sigeta, ker so se turške sprednje straže že bližale mestu.

Ravno še o pravem času prijezdil je slednjič vendar težko pričakovani poročnik od cesarja. Bil je madjarski plemenitaš Peter Vilacky.

„Bog Vas sprejmi!“ zakliče mu Zrinjski naproti, „prinesete mi dvojni dar: cesarjev odgovor in vas samega. V takih časih, kakor jih imamo zdaj v Sigetu, je hraber možak več vreden, ko deset miroljubnih mož, ki niso boja vajeni. Kako je pa kaj na Dunaju? Ali je že kaj dosti vojske zbrane?“

„Prišlo je že precej krščanskih vitezov iz vseh krajev,“ odgovori Vilacky; „vojvoda Savojski nam je poslal 400 strelcev pod vodstvom grofa Kamerana. Tudi nam je poljski kralj poslal 3000 izbranih mož pod vodstvom grofa Ladskega; pa ti se štejejo na Dunaju med Ogce, ker živi poljski kralj v miru s Turkom, in sultan ne sme zvedeti, da je tudi nekaj Poljakov v orožju proti njemu. Tudi iz Anglije je prišlo mnogo plemenitih vitezov s svojimi hlapci. Nemška grofa Zweibrücken in Simmern sta pripeljala 600 konjikov, drugi sin bavarskega vojvode pa 400 konjikov. Vojvoda Kozma je poslal iz Florence 3000 pešcev, vojvoda ferarski in vojvoda mantovanski pa sta sama prišla. Iz Francoskega je prišlo mnogo hrabrih vitezov s svojimi hlapci. Luka in Genova sta poslali denar, sv. Oče papež so poslali sami 50.000 cekinov denarja. Pa vsak dan še prihajajo prostovoljci in denarni darovi. Skoraj bo kakih 80.000 mož skupaj. Glavni poveljnik je cesarjev brat nadvojvoda Ferdinand; drugi imenitni generali so vojvoda Miroslav Pomorski, grof Ginter Schwarzburg, pa vojvoda Pavel Zaderski. Pravijo, da pojde ta vojska na Oggersko in da se bo pri Rabu utrdila in Turke pričakovala.“

„Ali niste nič o mojem sinu zvedeli?“ praša Zrinjski znova.

„Mladi grof Jurij je pri cesarski telesni straži,“ odvrne poročnik. „On bi bil rad z mano šel v Siget, pa ni smel. Vse vas prav lepo pozdravlja.“

„Lepa hvala, Vilacky,“ reče Zrinjski in ponudi poročniku roko, „saj boste pri nas ostali v Sigetu?“

„Pod vašim praporom, svetli ban, se vedno rad vojskujem,“ reče Vilacky; „jaz sem najraje tam, kjer vidim red in modro poveljništvo. V cesarskem taboru pa je vse zmešano, nobeden ne vé, kaj mu je storiti in kje je njegovo mesto, vsi narodi so križem pomešani in se drug drugemu ne razumejo. Kjer pa vi gospodujete, tam vsak vé, kje ima stati in kaj storiti, in tudi vé, da od vas ni pozabljen, ker vi mislite na vse.“

„Vi me preveč povzdigujete,“ reče Zrinjski na to, „pa moja sreča je v istini ta, če vidim okoli sebe take junake, kakor ste vi. S takimi možaki bi celo hudobi napovedal vojsko. Veste, kak posel boste prevzeli? Huzarski stotnik Lascy je zbolel za mrzlico; vi boste prevzeli njegove konjike in jih vodili, saj vem, da to dobro znate. Da bodo pa huzarji več zaupanja do vas imeli, pustil vas bom kmalu na Turke planiti, da bodo vaši ljudje spoznali, da imajo vrlega stotnika. Bodite mi torej pozdravljen, Vilacky! Ti, Praprotnik, pa poglej po nasipih in zidovih, če je vse v redu.“

Stotniki, ki so prej okoli Zrinjskega stali, ko je govoril s cesarskim poročnikom, odstopili so zdaj, ko je Vilacky odšel. Zrinjski pa je odprl cesarsko pismo. Resen in zmirom bolj resen je postal obraz junakov, ko je prebiral pismo; čelo, prej tako jasno, se mu je zgubančilo. Pismo je bilo namreč žalostne vsebine in se je glasilo: „Dragi grof Zrinjski! Držite se v Sigetu, dokler morete, da nam pridobite toliko časa, da moremo krščansko vojsko zbrati. Ne upajte v pomoč, ampak branite se do zadnjega moža. Naša vojska je še preslaba, da bi se mogla s turško na prostem polju meriti. Usode celega krščanskega sveta ne smemo na igralno kocko enega samega dneva staviti. Utaborili se bomo pri Rabu in tam pričakovali prihoda sultanovega. Poznam vas, vaše Hrvate in Madjare; na vas se zanašam. Zdaj je prišel čas, ko je treba za domovino junaški umreti.“ —

To pismo prebravši stal je Zrinjski dolgo časa zamišljen. Potem pa je rekel sam pri sebi: „Maksimilijan, veliko ti od mene zahtevaš! Pa ti veš, da se Zrinjski ne straši. Moja sveta vera in domovina mi je več, ko vsi zakladi tega sveta. Milujem samo svojo ženo in svojo nedolžno hčer, ki bo morala umreti v cvetu svoje mladosti. Ako pa ženski spravim iz trdnjave, potem bodo vsi Sigetski

prebivalci izgubili pogum in nad svojo srečo obupali. Zato morate moji ženski ostati tukaj. Že dvakrat me je sovražnik napadel, pa ženski niste obupali. Če sila pride, vem za skrivna pota pod zemljo, da ju rešim. Ali pa naj se cela moja hiša žrtvuje za krščansko vero, za hrvatsko domovino in za dokaz moje nepremakljive zvestobe in pokorščine! Torej z Bogom naprej!“

Turki pred Sigetom.

Dan pozneje prikorakala je sprednja straža turške vojske pred Siget. Zrinjski je poslal Turkom naproti nekaj konjikov, ki so turško stražo razkropili na vse strani. Dne 5. avgusta prišla je cela turška armada. Daleč na okoli, kakor daleč je segalo okó, bil je šotor pri šotoru, kočá pri kočí. Rumelski beglerbeg se je z 90.000 možmi in 300 kanoni postavil na Šmihelski hrib v severu od Sigeta, Ali paša iz Egipta je šel na zapadu in jugu, Ali Portuk s 100 topovi pa na jugu in vzhodu.

Ko se je sultan Soliman pred Sigetom pokazal, vihrala je iz stolpa Sigetske trdnjave mogočna zastava z velikim križem na sredi. Zidovi trdnjave so bili preoblečeni z rdečim suknom. S tem je hotel Zrinjski pozdraviti

Solimana. En sam, silno grmeč strel iz velikega topa „zmaja“ so Sigetčani sprožili v pozdrav Turkom. Turški cesar je mislil, da ga Zrinjski s tem zasmehuje, zato je ukazal, naj se hitro delajo priprave za obleganje.

Zrinjski je pustil vse vojake, kar jih ni bilo na straži, in vse Sigetsko ljudstvo sklicati na dvorišče trdnjave, da bi jim naznanil cesarsko sporočilo in svoj sklep.

„Tako slovesnega in resnega, kakor danes, nisem še videl grofa,“ reče stari Alapi okoli njega stoječim stotnikom, ki so bili zbrani na povelje svojega zapovednika. „V mnogih bitkah sem že stal na njegovi strani, pa tako navdušeno se mi njegovo okó še ni bliščalo, ko danes.“

„Lev je vedno goreč, če vidi sovražnika pripravljenega pred seboj,“ reče na to Juranič; „meni je tudi tako, vojna trobenta me z neko čudno močjo navdaja“.

„To je mlada kri,“ reče Praprotnik. „Zrinjski pa ni več tako mlad, da bi hrepenel po boju zavoljo boja; on ima višje misli in namene v glavi.“

„To je velika krvava žrtev za vero in domovino,“ reče Vilacky.

V tem je prišel Zrinjski z grada na dvorišče. Ljudstvo in vojaki so zaklicali z enim glasom; „Živio! Zrinjski, naš poglavar!“

„Ali ste vsi možje zbrani, kar vas je vojakov in drugih za brambo sposobnih mož iz mesta?“ prša Zrinjski z močnim glasom.

„Vse je zbrano,“ odgovoré stotniki.

„Dobro,“ reče Zrinjski, „poslušajte torej svojega poglavarja. Resne so besede, ki jih imam govoriti z vami. Znano vam je, da stoji turški cesar z velikansko armado pred Sigetom. Njegov namen je, pokončati Siget in nas vse, ki ga branimo. Zdaj, možje, je treba pokazati, kdo je junak! — Cesar Maks gre s svojo vojsko proti Rabu, da se bo tam utaboril in utrdil z nasipi ter prihod turške armade pričakoval. Cesarska vojska je pa še preslaba, da bi se mogla s Turki na prostem polju meriti. Cesar nam torej ne more na pomoč priti. Zanaša se na našo hrabrost in zvestobo; vé in upa, da se mi ne bojimo umreti za lepo ime Jezusovo, za našo domovino in svobodo. Ne bojte se velike turške sile; saj se tudi neizmerno morje brez uspeha zaganja v skalo, pa je ne more premakniti. In če je Turkov prav sto na nas enega, ne obupajte, Bog je z nami in nas bo branil, če trdno zaupamo vanj. Ves krščanski svet gleda s trepetom na nas, peščico pogumnih možakov. Kjerkoli se sveti križ časti, kjerkoli gledajo bele cerkvice s hribov doli v doline, povsodi leži krščansko ljudstvo na kolenih in moli za našo zmago. Stopite tedaj

kot možje v trdi boj in ne strašite se smrti. Ako bi mene prej dohitela smrt, ko vas, potem vedite, da postavim starega tovariša, stotnika Alapija za poveljnika trdnjave, ter vam ukažem, da ste mu pokorni, kakor meni. To je moja prva beseda. Druga naj bo ta: brez reda ni zmage; vsak od vas je torej dolžan, svojega predstojnika brezpogojno ubogati. Kdor se zoperstavi le z eno besedo, mora brez usmiljenja umreti. In kdor na straži zapusti svoje mesto, mora umreti. Kdor kako turško pismo vzame in bere, ali kdor tako čez zid vrženo pismo najde, pa ga ne prinese precej neodprtega meni, mora umreti. In kdor se s svojim tovarišem natihoma in skrivnostno pogovarja, mora umreti. Kajti mi smo umirajoči in nimamo nobenih skrivnosti. Z našimi sovražniki ne poznamo nobene milosti. Vsak Turek, ki v naše roke pride, mora umreti. Tistih 300 Turkov, ki sta jih Juranič in Alapi pri Šiklosu vjela, mora umreti, kajti mi nimamo kruha za Turke in ne potrebujemo sovražnikov med našim zidovjem.“

„Velika rdeča zastava z belim križem v sredi vihra z našega stolpa; to pomeni, da moramo preliti svojo rdečo kri, da umijemo svoje grehe in pridemo v sveta nebesa in vidimo svetli križ našega gospoda Jezusa. Stojte trdno na braniku krščanskega sveta,

da bodo kruti Turčini vedeli, s kom imajo opraviti. Zdaj pa poslušajte mojo prisego, ki jo pošiljam iz globočine svojega srca v roke vsemogočnega Boga!“

Pri teh besedah se vsi odkrijejo, in stare kakor mlade groza pretresa, ko se Zrinjski odkrije, potegne svojo sabljo, poklekne na tla in govori to-le prisego:

„Jaz Nikolaj Šubie grof Zrinjski prisežem troedinemu Bogu, cesarju in domovini zvestobo do smrti. Bog me naj zapusti in mi naj odtegne svojo milost, ako vas bom jaz kdaj zapustil ali izdal. Prisežem pri Bogu in pri svoji neumrjoči duši, da hočem Siget braniti do zadnje kaplje krvi in do zadnjega zdihljeja! In zdaj, tovariši, zahtevam enako prisego tudi od vas!“

Na to so stopili stotniki Alapi, Juranič, Vilacky in Praprotnik pred grofa, pokleknili na tla in enako storiti veleli vsem vojakom. Zrinjski je pa zdaj stal. Stari Alapi poprime za besedo in priseže v imenu vse vojske, drugi pa so govorili za njim:

„Grof Zrinjski, mi ti prisežemo zvestobo do smrti. Pokoriti se hočemo vsem tvojim ukazom in rajši umreti za lepo ime Jezusovo, za cesarja in domovino, ko kdaj tebe zapustiti ali se ti ustaviti. Tako gotovo, kakor nam Bog pomagaj!“

Po tej resni prisegi, ki je vseh srca pretresla, vstali so vojaki od tal, in Zrinjski jim je še rekel: „Bog je slišal vašo prisego. Gorjé tistemu, kdor bi jo prelomil!“

V tem hipu je zagrmel prvi turški top s Šmihelskega hriba semkaj. Sigetski junaki so hiteli vsak na svoje mesto.

Prvi naskok.

Tudi cesar Soliman je zbral svoje generale in jim tako govoril: „Poglejte, v to orehovo lupino so se skrili hajduki, ti neverni, krščeni psi pod svojim besnim poglavarjem Zrinjskim, mojim nezvestim hlapcem. Njegov oče se je meni pokoril in me za milost prosil, in jaz sem mu prizanesel, kavrini; pa po njegovi smrti mi je njegov sin odrekel pokorščino in šel med hajduke in zdaj hajdukuje po mojem cesarstvu in nagaja meni. Danes je prišel za njega dan plačila. Kdor od vas je žejen krščanske krvi, kdor si želi prerokovega raja in njegovega sladkega nasmeha, ali kdor si želi krščanskega blaga, danes mu je prilika, da si pribori eno ali drugo. Naskočite torej to hajduško gnezdo in razdrite je, Zrinjskega pa mi dovedite živega, da ga bo moj minister Sokolovič zaklal pred mojimi očmi in da se bom pasel nad njegovimi mukami. Vse druge

pa obesite na kolce. Kdor se umakne ali zaostane, mora umreti. Hajdite, hlapci, in hitro opravite, nam se mudi na Dunaj!“

Ko je bilo to sultanovo povelje razglašeno, začela se je premikati vsa grozna turška vojska, da se je kar zemlja tresla na okoli pod pritiskom kónj in vojnikov. Pa tudi sigetski zidovi so zašumeli pod vikom možakov in žvenkov orožja. Kakor morski valovi, ki jih nevihta podi, valili so se Turki truma za trumo proti sigetskemu novemu mestu, ker le od te strani je bilo mesto pristopno, kajti druge strani je globoko močvirje branilo.

Stari krvnik, besni car Soliman, se je sam vsedel na konja in svoje neštevilne čete gnal pred seboj na bojišče. Peklenski posmeh se mu pozna na ustnicah, ko se domisli, da bo morda še danes trpinčil starega svojega sovražnika, grofa Zrinjskega.

Pa ta hudobni posmeh mu kmalo izgine z lica, nosnice se mu razširijo, črna usta se mu odpró in pene tiščé iz njih, divje okó pa se mu sveti v groznem žaru! Kaj to pomeni? Pogled na sigetske zidove nam bo to razjasnil. Truma za trumo, val za valom divjih janičarjev je že z divjim naskokom treskal ob sigetske zidove ter izkušal v mesto prodreti, pa hrabra posadka je vse napade odbila. Krščanski junaki stojé kakor pribiti,

in turški car mora gledati z lastnim očesom, kako njegove ljudi kar kupoma čez ozidje doli mečejo. In zopet se prižene nova truma, več tisoč Turkov, kakor mravlje se spenjajo drug nad drugega, kakor opice lezejo hitro po lestvicah do površja zidu, vse črno jih je že blizo pod vrhom — zdaj skočijo na zid — gledalec bi sodil, da je krščanska posadka izgubljena — pa v tem hipu priarvi Zrinjski s celo svojo četo na ozidje — kakor bi treni leté vsi Turki kar z kupoma z zidu doli in se zavalé v globoki jarek okoli zida, kjer leži že na tisoče mrtvih in ranjenih Turkov, za katere se nihče ne zmeni.

Ko je sultan Soliman to videl, jahal je ves besen pod sigetske zidove in začel nad svojimi vojaki in generali kričati:

„Ali ste možje ali ste babe, da se pustite tako sramotno odganjati? Janičarji, kje je vaše hvaljeno janaštvo? Pred hajduki imate strah? Ta peščica, kar jih je v Sigetu, bi vam morala za večerjo premalo biti, pa se je strašite in se jej umikate! Sram vas bodi!“

Na ukaz svojega jeznega cesarja začeli so Turki zopet naskakovati sigetsko zidovje, toda vse zastonj. Že utrujeni in obupani so še prej pocepali z zidovja doli, ko prvi naskakovalci. Pod zidom v jarku je ležalo že celo brezno turških teles in pod njimi se je valil potok krvi. Car Soliman pa je le še

Bramba starega mesta.

Ko se je turški cesar Soliman streznil od svoje ljute jeze in z bistrejšim očesom pogledal tek stvari, moral je sam pri sebi priznati, da je nespametno ravnal, ko je tako togotno naskakoval novo mesto, trdnjavi sami pa ni nobene škode prizadjal. Trdnjava je bila namreč s tako obširnim močvirjem obdana, da streli iz topov niso prišli preko barjã do trdnjave. Vseh 400 topov torej Turkom nič ni hasnilo. Streljati so ž njimi mogli le na novo mesto, to je pa Zrinjski zdaj sam požgal. Sultan je spoznal, da se z naskakovanjem tako dolgo nič ne doseže, dokler ne bo mogel trdnjave od vseh strani prijeti; to bo pa le potem mogoče, ako naredi nasipe čez močvirje in če rečici Almašu izkoplje drugo strugo, da ne bo vedno z novo vodo polnila močvirja.

Po tem novem sklepu je dal svoje ukaze. Na tisoče vjetih kristjanov je prisilil, da so morali ob golem kruhu dan na dan delati, nasipe nakladati čez močvirje in Almašu novo strugo kopati. Pa to je bilo težavno delo. Celi gojzdi so morali pasti pod sekiro in pogrezniti se v močvirje, na tisoče voz kamenja in prsti se je moralo navoziti, da so se nasipi čez močvirje naredili. Ob enem jih je na stotine noč in dan kopalo

pri novi strugi za reko Almaš. Vkljub temu je trpelo več dni, predno je bilo kaj storjenega. Pri tolikem številu delavcev je bilo slednjič delo vendar izgotovljeno, in zdaj so se pripravili Turki na veliki naskok starega mesta, katero so mogli zdaj od več strani naenkrat in s celo svojo močjo prijeti. Desno krilo sta vodila Ferhad paša in beglerbeg Natolski, levo krilo divji paša Mustafa in beglerbeg Rumulski, središče s topovi pa je vladal Ali Portuk.

Turški topovi so začeli grmeti in ogenj pa svinec bljuvati na staro mesto iz 400 žrel. Posadka v mestu pa je majhna, zidovje že staro in slabo. Zrinjski je spoznal, če prav še enkrat odbije naval Turčinov, da bo vendar primoran, staro mesto popustiti in umakniti se v trdnjavo. Pa takemu junaku je težko, samo braniti se, pa ne udarjati. Poželel je meriti se s samim turškim carom, silovitim junakom, in stopiti mu s sabljo v roki pred oči. Ta želja ga je prignala k predrznemu podjetju, da je izbral iz svojih vojakov tri sto najčvrstejših mož in udaril ž njimi v turški tabor. Kakor levi so se zakadili ti tristoteri Hrvatje med neštevilne Turke ter jih sekali z ostrimi sabljami, kakor cvetlične glave na livadi.

Ko je car Soliman to zapazil, se je v srcu razveselil in si mislil: „Neumno dela

Zrinjski, da je oslabil posadko, sam pa se spustil z majhno četico med neštevilno množico moje vojske. Zdaj hočem jaz z vso silo na mesto pritisniti in je bom lahko vzel, ker je posadka oslabljena. Potem pa bom Zrinjskega od mesta odrezal in ga vjel kakor ptička.

Takoj je sultan dal potrebne ukaze, naj se tako stori, kakor si je izmislil. Janičare, asape in spahije, cvet svoje vojske je pognal nad tistih tri sto Hrvatov, ki so z Zrinjskim divjali po turškem taboru. Vso ostalo vojsko pa je zapodil proti staremu Sigetu. Vsi topovi so naenkrat zagrmeli in vsa turška vojska se je vsula nad sigetsko zidovje. Toda hrabra posadka pod Juraničem in Alapijem se je trdno držala in odbijala vse napade, akoravno je bila za tri sto mož oslabljena, katere je Zrinjski v sredi med divjimi janičari vodil.

Kar je bilo na zidovju možkih premalo, nadomestili so ženske in otroci, ki so Turke z vrelo vodo polivali in s kamenjem pobijali. Sigetski vojaki pa so delali, kakor besni, streljali, sekali in pehali Turke čez zid, da jim je kar vroč pot od čela kapal in se na tleh mešal s krvjo ranjenih in ubitih. Gost dim iz tolikih topov je zakril Siget in vso okolico, tako, da se ni nikamor videlo. V tem groznem mraku pa je divjala bitka naprej. Topovi so neprenehoma grmeli kakor

grom, ki ga prinese poletna nevihta, krogle iz pušk pa so brenčale čez zid ter podirale zdaj tega zdaj onega junaka. Zemlja je ječala v stoterem trepetu, pod nebom pa se je razlegal jek vpijočih kakor glasovi hudobnih duhov. Vmes se je čulo žvenketanje nožev in sabelj, vpitje ranjenih, ječanje umirajočih!

V tem je pridirjal Zrinjski s svojo četo v mesto nazaj. Ko je posekal na tisoče janičarov in spahijev, prebil se je skozi vso turško vojsko nazaj v Siget. Z enim pogledom je Zrinjski videl vse, kaj se godi in kaj je treba storiti. Videl je neštevilne čete Turkov, ki so naskakovali mestno zidovje, videl pa tudi, da mala posadka že omaguje — le hiter sklep jo more še rešiti. Takoj ukaže, tudi staro mesto na vseh straneh zažgati. Hipoma se je zablisknil plamen od vseh strani in osvetljeval grozni prizor. Zdaj je ukazal Zrinjski vsemu prebivalstvu in vsem vojakom, naj se hitro umaknejo v trdnjavo. Sigetčani so še o pravem času, ko je bilo pri tleh še temno, bežali čez most v trdnjavo, za njimi so se v lepem redu umikali Zrinjskega vojaki in most za saboj odstranili. Turki so zdaj brez ovire pridrli v staro mesto, pa ogenj in dim sta jih kmalu zopet odpodila.

Grozen je bil pogled, ko je bilo celo mesto v plamenu, ki se je dvigal do nebes

in razsvetljeval turške šotore in trdnjavo ter razvaline novega mesta in na tisoče ranjenih in mrtvih vojakov ter konj, ki so na bojišču ležali. Na tisoče ranjenih je stokalo pod zidovjem in na bojnem polju, ki so se z mrkim pogledom proti nebu ozirali in prosili pomoči, da bi jim kdo s kupico vode pogasil žarečo žejo, pa niso nikogar čakali ter so pomrli v svojih bolečinah. Rdeči plamen gorečega mesta je razsvetljeval tudi jezero okoli mesta, v kolikor ni bilo od Turkov zasuto, in valove Almaša; pa jezero kakor valovi Almaša so bili vsi rdeči od turške krvi in nič več podobni navadni vodi.

Car Soliman je stal na krvavem pozorišču. Videl je na tisoče svojih ljudi mrtvih in ranjenih, gledal grozni požar, pa vse to ga ni ganilo; le to je njegovo hudobno dušo presunilo, ko je videl, kako se je Zrinjski srečno prebil skozi celo njegovo vojsko in se rešil v trdnjavo, zapustivši goreče mesto. Da se je junaku tolika predrznost srečno ponesla, to je Solimanov ponos nemilo dirnilo, in vnovič se je zaklel, da mora Zrinjskega na vsak način pokončati, če bi ga stalo prav polovico vojske. Mislil je sam pri sebi: „Če sem moral že toliko vojakov žrtvovati, da sem si osvojil novo in staro mesto, pa se še hvaliti ne smem, da sem si mesto osvojil, ker je oboje mesto pokončal le požar, ne

pa jaz; — koliko žrtev me bode še stalo, predno trdnjavo samo v pest dobim!“ Ob enem je mislil na sto muk, s katerimi hoče Zrinjskega trpinčiti, če ga živega v pest dobi.

Sultan Soliman zboli in hoče Zrinjskega podkupiti.

Ko je turški cesar tako premišljeval svoj sramotni poraz pred Sigetom, ko je premislil sramoto, ki mu jo je Zrinjski s tem storil, da se je z malo četico upal pregaziti ves turški tabor in se vendar srečno v trdnjavo preril, ko je premislil, da morda z vso svojo silo pred Sigetom ne bo nič opravil in da bo morda še obleganje moral sramotno popustiti, začelo ga je vse to tako v sree peči, da mu je kar glava težka postala. Jahajočemu na belem konju je roka tako oslabela, da je ujzdo iz rok izpustil, siva glava pa mu je na prsi omahnila. Konj ga je kar sam nesel do zlatega šotora.

Tam so cara s konja vzdignili in ga v posteljo položili. Srčna bolest nad nezgodo svoje vojske mu je vzela vse dušne in telesne moči. K temu je še starost pritislila. Ležal je na zlatih blazinah, pa njegovo lice je postalo smrtno blede; neka vročina mu je vdarila v glavo in mu zmešala pamet. V tej

zmedenosti je takó-le blodil: „Osmanu, prvemu caru iz našega roda, se je sanjalo, da je iz nedrij njegove ljubice Malhatune izrastlo drevo, ki je obsenčilo celi svet. Pobožni šejk Adžija Edali, oče Malhatune, je te sanje tako razložil, da postane Osman cesar in da bo njegov rod prevladal celi svet. Zato mu je dal Malhatuno za ženo. Osman je res postal kalif in vladar vseh pravovernih mohamedanov. Car Murat, roka prorokova, si je mnogo prizadjal, da izpolni sanje Osmanove in si podvrže celi svet. Toda na Kosovem polju se je krščeni pes Miloš Obilić preril do cesarskega šotor, vrgel cara s prestola, mu pokleknil na prsi in ga zaklal. Tako je odsekal prvi vrh Osmanovega drevesa. Pa jaz sem si že v mladosti mislil: Kar ded ni dovršil, zna dovršiti vnuk Že petdeset let se trudim na bojnem polju, da bi izpolnil sanje Osmanove in si podjarmil celi svet. Toda starost me je prehitela in ne morem dovršiti tega dela. Prej, ko se preselim k preroku, hotel sem še enkrat poskusiti svojo srečo in pogaziti celo Evropo, kar je ni še naše, ter si jo podvreči. Pa evo, glej nesreče! Zrinjski stopi na pozorišče in se mi ustavi! Zaklal me bo, kakor je Miloš Obilić cara Murata! . . . Branite me, janičari! Zrinjski me hoče zaklati! Evo, glej, tam je moj sin Mu-

stafa, — on nosi še vrv okoli vratu, s katero sem ga zadaviti dal, — glej njegove debele oči, — višnjevi, zabuhli obraz — črne ustnice! ah, nehajte! evo, evo! moj sin Bajezid in štiri njegovih otrok! Jaz, jaz sem jih dal umoriti! Glej, oba hočeta moj prestol prevrniti in mene zadaviti! . . . Groza! — Glej, tam je vezir Mehemed in tam vezir Ibrahim, glej tam cela vrsta stražnikov, — vse, vse sem jaz pomoriti dal, zdaj mi grozé, — primite jih! Joj meni, zdaj gresta Zrinjski in Obilić proti meni, — vrgla me bosta s prestola, zaklala me bosta! “

Tako je blodil car Soliman v svoji bolezni. Stari grehi so se mu začeli vzbujati v srcu, dokaz, da se mu bliža dan sodbe pred večnim sodnikom, kateri tudi brezverec ali drugoverec ne odide, kajti po klicu vesti, ki ga imajo v prsih, bodo tudi taki sojeni za svoja dobra ali slaba dela.

Zvesti služabniki so stali okolu postelje bolnega cara in se posvetovali, kaj bi bilo storiti, da se car potolaži in odpravi njegova bolezen. Sklenili so, poslati po velikega duhovna. Veliki hodža je došel in čakal, da je caru nekoliko odleglo, začel ga je tolažiti in mu prerokovati Mohamedova nebesa.

Car Soliman se je potolažil in si zaželel miru in počitka. Pa težko je staremu junaku, ločiti se od sveta in ne prinesiti preroku jabolka z zemlje v dar. Tako jabolko se je zdela Solimanu sigetska trdnjava, želel je še to v pest dobiti pred svojo smrtjo, da bi preroku napravil veselje v nebesih, ako mu prinese ključe od Sigeta. Zato je dal poklicati velikega vezira Sokoloviča in mu govoril: „Kaj je, hlapec? Sramota nad tebe! Od pol sveta sem vojsko nabral in vendar si ni še osvojila Sigeta! Težka bolezen me je potlačila v posteljo in ne bom več zdrav, ampak preselil se bom k preroku. Kot dar pa hočem prinesiti preroku ključe od Sigeta; čuješ, hlapec, od Sigeta ključe! Pošlji odmah k Zrinjskemu poročnika in povej mu, naj mi prodá od Sigeta ključe; povej mu, da ga hočem za to v visoko čast povzdigniti. Povej mu, kar je na Ogerskem Zapolja, to bo Zrinjski na Hrvatskem, namreč kralj pod zaščito turškim. K temu mu hočem pridejati še celo Bosno in vso zemljo, kar sem je od Hrvatske odtrgal. Ključe, vezir, ključe od Sigeta mi prinesi!“

Vezir je takoj poslal slugo Selima kot poročnika v sigetski grad in mu obljubil lepo plačo, ako pregovori Zrinjskega, da cesarju in krščanstvu nezvest postane in proda Siget Turkom. Zrinjski je poslušal sultanovo po-

nudbo in se precej spomnil besedi svoje matere: „Kdor s Turkom prijateljstvo sklepa, ta mu roke v okove ponuja in svojo domovino izdaja.“ Zato je Turku Selimu odgovoril: „Revni sluga hudobnega gospodarja! Kralj hrvatske in ogerske dežele meni ni Sigeta za to izročil, da bi prodajal mesto in svoje poštenje, ampak da bi branil Siget pred tvojim gospodom. Kaj bi meni koristila krona iz nečistih rok? Povej svojemu caru, da on nima toliko denarja, da bi Zrinjskega mogel podkupiti, pa povej mu tudi to, da to ni pošteno orožje, ako kdo s podkupovanjem hoče vspevati. Če tvoj car ne more v poštemem boju zmagati in si hoče s podkupovanjem pomagati, potem je zadosti grdo in sramotno to zanj.“

Selim je prišel nazaj v turški tabor in veziru Sokoloviču sporočil, kaj mu je Zrinjski povedal. Vezir se je vstrašil in si tega caru skoraj povedati ni upal, ker se je bal za svojo glavo. Vendar se temu sitnemu poslu odtegniti ni mogel. Šel je torej sultanu povedat, kaj je Zrinjski odgovoril na storjeno ponudbo. Ponosni odgovor Zrinjskega je ošabnega sultana tako nemilo dirnil, da mu je vzel kar zavest. Togote so se mu oči zasukale, jezik mu je otrpnil in mrzel pot mu je stopil na čelo. Hotel je še nekaj povedati — pa ni mogel. Dvakrat, trikrat se je stresel in — bil je mrtev!

Tako je Zrinjskega junaštvo groznemu trinogu Solimanu vrat zavilo.

Junaška smrt.

Za Solimanovo smrt so vedeli v turškem taboru samo štirje ljudje, namreč vezir Sokolovič, paša Mustafa, Ali Portuk in sultanov zdravnik Levi. Vsi trije generali so si med sabo besedo dali, da bodo carovo smrt tako dolgo zamolčali, dokler Siget ne pade, ker niso hoteli vojakov s tako novico oplášiti. Da bi reč bolj skrivna ostala, dali so zdravnika Levija zadaviti. Vojakom so pa povedali, da bo sultan v kratkem okreval in se jim pokazal.

Vezir Sokolovič je vse ukaze spisal, kakor bi prišli od cesarja samega, s to zvižajo je preslepil še generale, da so cele tri tedne mislili, da Soliman še živi. Med tem časom je pa Sokolovič precej poslal zanesljivega poročnika v Carigrad in Solimanovemu sinu Selimu naznanil smrt očeta ter mu dal nauke, kako naj stori, da bo prevzel vlado in krono za svojim očetom. Selim II. je potem vlado turške države nastopil.

Med tem časom pa je vezir Sokolovič (žalostna mu majka, kajti bil je rojen Srb in kristjan, pa v sužnost odpeljan in poturčen)

urno nadaljeval obleganje Sigeta. Ravno mu je došla vèst, da je Pertev paša s 25 tisoč možmi premagal in vzel trdnjavo Djulo, ki jo je branil poveljnik Keretsenyi. Ta zmaga mu je dala nov pogum.

Junaki v Sigetu so se sicer še vedno krepko branili, toda Zrinjski je že previdel, da to ne more dolgo več trpeti, če mu hitra pomoč ne dojde.

Ako bi bil cesar Maks v tem času imel dobre svetovalce in umne vojskovodje, bil bi Zrinjskemu lahko pomagal. Kajti cesarska vojska je štela 80.000 mož, pa je brez dela pri Rabu utrjena ležala. Turki pred Sigetom pa so bili že vsi utrujeni od vednih bojov, veliko tisoč je bilo pobitih, mnoge je pobrala mrzlica, ki je v tistih močvirnatih krajih navadna bolezen. Vsled truda in raznih nezgod so bili turški vojaki že vsi obupani in malo vneti za vojskovanje. Ako bi bila cesarska vojska pri Sigetu na Turke planila, skoro gotovo bi bila premagala in Zrinjskega pa njegove ljudi rešila. Tako je vodstvo avstrijske armade vse v nemar in Zrinjskega nemili osodi prepustilo. To je prav žalosten list iz sicer svetle in slavne avstrijske zgodovine. Zastonj je vsa Evropa denar skladala in vojake na pomoč pošiljala proti Turku, kajti ta draga in izbrana vojska ni imela pravega poveljnika in je pri

Rabu zajce lovila; hrabri Zrinjski pa je med tem časom brez pomoči v Sigetu drobil celo turško silo. Toliko je ležeče na možu, kateri kako reč vodi. Čestokrat se nabirajo denarji in ljudje za kako podjetje, če pa ni dobrega voditelja, celo podjetje nima sadu in uspeha; nasprotno pa pride kak posamezen sposoben človek brez posebnih pomočkov ter več koristnega naredi, ko tam celo društvo z vsem svojim denarjem. Pa takega navadno ljudje nočejo podpirati, ampak ga iz zavisti le ovirajo in izpodkopujejo; le v najhujši sili ga pozdravijo kot rešitelja.

Vezir Sokolovič je bil moder lisjak. Dobro je vedel, da se Zrinjski ne more več dolgo držati, ker je bilo ozidje trdnjave že vse obstreljeno in razpokano, živeža in streljiva pa je v trdnjavi tudi že primanjkovalo. Bal se je samo tega, da bi znala Zrinjskemu pomoč od cesarja Maksa priti. Bal se je pa tudi, da bi se mu znali janičari upreti, ko bi zvedeli, da nimajo več cara in da se jim tega ni več bati. Zato je modro prikrival smrt Solimana. Vedel je vezir, ako Zrinjskemu dojde pomoč, da mora ali na bojišču zastonj poginiti ali pa vrat ukloniti svileni vrvi. Ako pa premaga Zrinjskega in osvoji Siget, osvetil bi starega cara in se prikupil novemu. Zviti vezir je vnovič poslal poročnika k Zrinjskemu in mu sporočil: „Da je Zrinjski

junak med junaki, da si je pridobil nevenljivo slavo, boreč se proti vsi turški sili; da pa naj prihrani sebe in svoje junake za drug čas, ker bi bilo greh, take ljudi v pogin tirati. „Kaj hočete braniti porušene zidove,“ pisal mu je dalje, „in izgubiti brez potrebe glavo? Damo ti prost izhod iz trdnjave, da ideš, kamor ti drago. In ako hočeš blaga in denarja, dobiš ga od turškega cara, kolikor hočeš.“ Zrinjski pa je poročniku na kratko odgovoril: „Dokler sem živ, ne udam se.“

Zdaj je vezir zopet vse topove na trdnjavo nastavil in začelo se je strašno streljanje, da so kar zidovi pokali in hiše v trdnjavi se podirale. V trdnjavi je vladal grozen strah. Natlačeni so bili v nji vsi prebivalci novega in starega Sigeta, torej tudi ženske in otroci. Primanjkovalo je že živeža in otroci so jokali in prosili kruha. Matere so med pokanjem zidov in grmenjem topov svoje male otroke kvišku dvigale in s solznimi očmi prosile pomoči iz nebes. Nedolžne deklice so klečale po tleh in Boga prosile, naj jih Turkov obvaruje. Slabi starčki so se spenjali po razvalinah in gledali s svojimi slabimi očmi, če ni že pomoč blizu. Pred groznim strelom turških topov se je vse lomilo, rušilo in razdiralo. Bilo je, kakor na sodnji dan. Samo Zrinjski in njegovi junaki stali so neupogneni ko skala.

Vezir pa je stal ves nevoljen med svojimi oficirji in jim pretil: „Gospodje, ako mi jutri do zajutreka ne vzamete Sigeta, zakolnem se na povelje cara Solimana, da vam pošljem črnega prijatelja (zamorskega rabeljna), ki vam bo vrgel vrv okoli vratu in končal vaše strahopetno življenje. Poslal bom potem vaše glave Zrinjskemu, da bo videl, kake šalobarde je imel do zdaj proti sebi. Vi znate, da se naš car nikdar ne šali, pomislite torej, da mi je on to sporočil in ukazal, naj vam povem!“ Generali in oficirji turški so šli vsi poparjeni od vezira Sokoloviča. Nihče ni dvomil, da mora umreti ali v boju ali pa sramotno po črnem rablju.

Pa kakor je vezir vse pomočke porabil, da bi primoral svoje ljudi k večji hrabrosti, tako je tudi Zrinjski iz lastnega nagiba plamtel ves v bojevitosti in srčno smrti v obraz gledal. Še je imel nekaj stotin junakov okoli sebe, ki so bili vsi pripravljeni, rajši junaško umreti, nego se podati. Kdo bi mogel ukrotiti take leve v malih urah, kakor je vezir zahteval? — Toda ne turška hrabrost, ampak nesrečni ogenj pospešil je padec Sigeta. Še v tisti noči je namreč trdnjava začela goreti; vnela se je bila vsled silnega streljanja turških topov. Zrinjski bi se bil morda še nekaj dni držal, pa slednjič vendar ni bilo rešitve. Tako se je pač usoda branilcev za nekaj dni prej

izpolnila. Zmešnjava v trdnjavi je bila veli-
kanska, ko je začelo goreti. Možaki so gasili,
kar se je dalo, pa niso mogli ubraniti. Samo
notranji grad je bil toliko oddaljen, da ga
oganj ni mogel z lepa doseči. Tja je vse
bežalo. Vsak si lahko misli, kako vpitje in
klicanje je bilo po trdnjavi, kako so matere
jokale in na pomoč klicale. Možaki se niso
toliko zmenili, ker so tako že vedeli, da ne
uidejo smrti. Zrinjski je stotnike na tihem v
svojo sobo poklical in jim tako govoril: „To-
variši, to veste, da nam je umreti. Ali hočemo
čakati, da nas ogenj zaduši in da nejunaško
smrt storimo? Mislim, da je bolje, ako vda-
rimo mi možki iz trdnjave nad Turke in jih
še kolikor več mogoče pobijemo ter v slavnem
boju poginemo.“ — „Dobro, kaj pa bo z
ženskami in otroci?“ vpraša stari Alapi.
Zrinjski odgovori: „Ako jih tukaj pustimo,
bodo vsi zgoreli, ako jih iz trdnjave peljemo,
pridejo Turkom v roke, ženske bodo oskru-
njene in trpinčene, otroci pa v sužnost od-
peljani. Turki pa se ne smejo hvaliti, da so
mojo ženo ali mojo hčer v pest dobili in
osramotili, in mislim, da bo vsak od vas
ravno tako mislil o svojih ženskah. Za ne-
dolžne otroke pa je bolje, da krščeni umrjejo,
nego bi prišli nevernikom v oblast, kateri bi
jih poturčili in zoper kristijane v boj vodili
kot janičare. Jaz si torej tako mislim: „Naj

se eden oglasi, ki bo potem, ko bomo mi že s Turki v boju, zažgal našo zalogo strelnega prahu v notranjem gradu. Strelni prah se bo vžgal in razletel s tako močjo, da bodo vsi prebivalci pod razvalinami pokopani in vsi Turki, ki bodo slučajno v bližini trdnjave. Nedolžne žrtve ne smejo tega zvedeti, da ne bodo preveč v strahu do tja.“

Stotniki so ta nasvet vsi potrdili.

V tem stopi v sobo grofinja Jelica. „Ne zamerite, gospodje, da sem vaš razgovorskrivaj poslušala,“ jih ogovori, „pa če potrebujete pogumnega človeka, ki bo zalogo strelnega prahu zažgal, potem se vam ponudim jaz, kajti zadosti moči čutim v sebi za ta čin. Bolje mi je umreti, nego Turkom v roke pasti. Enake sramote hočem obvarovati tudi svojo hčer in mnogo poštenih žená in deklet v Sigetu.“

Možje so kar nazaj stopili in se čudili taki ženski pogumnosti.

Zrinjski pa je svojo gospo objel, jo vpričo vseh poljubil in rekel: „Poznam te, draga Jelica, bila si vedno taka!“ Proti stotnikom obrnen je rekel: „Ne dvomite, gospodje, nad mojo gospo, ona ima možko srce v prsih.“ — Vsi so grofinji roko poljubili in se od nje poslovili. Pred odhodom pa jim je Zrinjski naročil: „Skličite brez zamude vse vojake in vse orožja zmožne možake skupaj, da udarimo na Turke.“

Potem je svojo drago ženo poučil, kako naj stori in kdaj naj zažge smodnik.

Jutro se je že svitalo, ko so vojaki že vsi oboroženi na dvorišču stali. Zunanje ozidje in mnoge hiše v trdnjavi so še vedno gorele. K sreči je veter dim in ogenj na drugo stran odganjal, tako da je bilo prebivalcem v notranjem gradu vsaj mogoče prestajati. Vsi skupaj so pokleknili in duhovnik jim je še nekaj tolažljivih besedi povedal in sv. mašo na dvorišču daroval. Stari in mladi so tako goreče molili, kakor še nikoli. Zrinjski se je praznično oblekel v krasno baržunasto obleko, katero je nosil na dan svoje poroke. Prinesli so mu prsni oklep, pa on je rekel: „Oklepa ne potrebujem, ampak odprtih prs hočem sovražniku nasproti stopiti, ker nočem življenja ohraniti in v sužnjost pasti, ampak iščem smrti.“ Okoli vrata je dal zlato verižico, katero mu je cesar podaril. Na glavo je postavil črn klobuk s perjem, med katerim se je svetil demant. Juranič mu je prinesel ključe od sigetske trdnjave in 100 cekinov. Cekine je dal v žep in rekel: „Kdor me mrtvega spozna in me bo slačil, ne sme reči, da pri meni ni nič dobil, zato naj vzame teh sto cekinov. Dokler pa se le gibati morem, ne bo nobeden dobil ključev od Sigeta. Zdaj mi pa prinesi več sabelj, Francelj, da si bom eno izbral.“ Stari slu-

žabnik Francelj je prinesel več sabelj in Zrinjski jih je začel zbirati: „To sem nosil pri Pešti,“ je rekel, „pa ta je za danes pretežka; ta mi je pomagala pri Oseku; čakaj, to so mi oče pri Dunaju dali, ko sem se prvičkrat v boju poskusil, naj me spremlja še na zadnji poti!“

Potem se je Zrinjski obrnil k svojim vojakom in jim tako govoril: „Bratje moji in tovariši moji! Kar smo mogli, to smo storili za sveto vero in za milo domovino, pa za našega svetlega cesarja. Prišel pa je drug sovražnik: požar razsaja v trdnjavi, in na tem malem prostoru se mu umakniti ne moremo; v kratkem se bo vspel tudi do semkaj, kjer smo našli še zadnje zavetje pred njim. Tukaj požar, tam divji. Turek, ali nam je v ogenj skočiti in zgoreti brez slave, kakor kozlički na paši, ali pa udariti v turški tabor in posekati toliko Turkov, kolikor jih moremo doseči. Slavno smo živeli in hočemo tudi slavno umreti. Odprimo vrata od trdnjave, in kadar vrata zazidajo, ustrelimo iz vseh topov na dušmanina in planimo vanj ter vojskujmo se, dokler smrt vsakemu iz nas ne zatisne oči. Stara knjiga nas uči, da so mučenci bili vedno prvenci trpečega človečanstva, s svojimi mukami so rojake jačili, oni jih rešili s svojo krvjo. Tak mučenik je bil naš narod od davnej, ker je

moral trpeti za vso Evropo pred divjimi barbari. Torej, bratje, kdor je junak, naj gré za mano! Bodimo danes mučenci za sveto ime Jezusovo in za milo domovino. Naši potomci nas bodo blagoslavljali za to. Kar je za mene, vašega poglavarja, dobro, tudi za vas ne sme biti preslabo. Danes nam vzdajnič solnce sije, pa jutri nam bo posijalo lepše solnce, ki nikdar ne zaide.“

Hrabra četa je poslušala svojega vojvodo; srce se je junakom omehčalo, pa ne strahu, ampak božjega daru; vsi so bili vneti in navdušeni za to, da junaško umrjejo za sveto vero in za vojvodo, za mili dom in za cara Maksa. Ko je Zrinjski zadnjo besedo izustil, vskliknili so možaki vsi z enim glasom: „Hočemo umreti s teboj, gospodar!“

Ravno se je solnce od iztoka prikazalo nad veliko ogersko ravnino, ko so turški topovi vnovič zabobneli, turški oddelki pa začeli vnovič pritiskati na Siget. Pridrli so do zidovja s toliko večjo ljutostjo, ker so jih gonili paše in begi, katerim je bil vezir Sokolović zagrozil, da jih bo dal podaviti, ako danes ne vzamejo Sigeta.

Možaki v Sigetu so se še enkrat poslovili od svojih žená in otrok, Zrinjski je še enkrat prisrčno objel svojo junaško ženo Jelico in ljubo hčerko Ileno. Grofinja mu je

skrivaj na uhó zašepetala: „Ne boj se, Nikita, vse je pripravljeno. Kadar bom iz stolpa videla, da ste vi že zadosti daleč proč od trdnjave, zapalila bom smodnik, da vsi z vami ob enem umremo. Z Bogom! z Bogom! v nebesih se zopet vidimo!“ — Vsa objokana je grofinja peljala svojo hčer proč, ki se ni mogla iztrgati iz rok svojega dragega Juraniča. Revica ni vedela, da je nevarnost tako velika in da bo morala še danes umreti. Juranič je pač vedel, da jemlje slovó od svetá in od nje, ki mu je najdražji biser na svetu. Vera v boljše življenje in junaško srce pa mu nista dala omagati, izročil je svojo dušo Bogu in poslal tiho molitvico k nebu tudi za svojo nedolžno nevesto.

Turki so ravno že plezali po zunanjem, od požara razbeljenem zidovju, ko je Zrinjski odprl velika vrata. Kakor lev se je zakadil s svojo junaško četo med Turke. Ob enem so zagrmeli vsi topovi grajski in vsuli svoj svinec na Turke. Zrinjski in njegovi tovariši so Turke tako sekali, da so začeli kar na vse strani pred njim bežati in se je prazen prostor naredil pred sigetskimi junaki. Vsak, ki bi bil to videl, bil bi rekel, da si bodo ti možje pot predrli skozi turški tabor in se rešili. Ko so bili sigetski vojaki že zadosti oddaljeni od trdnjave, šla je grofinja Jelica na tihem do tiste kleti, kjer je bil smodnik

spravljen. Odprla je s ključem, ki ga jej je Zrinjski dal, velika železna vrata, — še enkrat se je prekrižala, pokleknila in izročila svojo in vseh prebivalcev duše križanemu Jezusu in njegovi materi Mariji, — potem je prižgala bakljo — in jo vrgla v velik kup smodnika!

Ravno je bilo pridrlo na tisoče Turkov skozi odprta vrata in čez zidovje, — menili so, da najdejo še kak odpor, pa nihče jim uhoda ne brani! — Žene in otroci zaženo strašen vik in krik pri pogledu divjih Turkov, ki so s sabljami v rokah in besnim pogledom drvili proti notranjemu gradu, — v tem hipu strašen pok — in vse je bilo končano! Notranji grad in vsa trdnjava, žene in otroci in vsi Turki, kar jih je bilo v trdnjavi ali na zidovju ali blizu trdnjave, vse je šlo v zrak ali bilo pokopano pod razvalinami! — En sam trenotek, pa se je na tisoče ljudi preselilo v večnost, da še vedeli niso kdaj!

Vsa turška vojska se je prestrašila, ko je slišala strašni pok in videla, kako je grozen plamen proti nebu bruhnil in kakor lahko perje v zrak vrgel kamenje, ljudi in lesene tramove.

Ko so sigetski junaki v sredi turškega tabora to videli, kako je vsa trdnjava v zrak zletela, razveselili so se tisti, ki so za to vedeli, ker se jim je težka skrb od srca odvalila, da ne bi njih dragi padli v roke

krutega dušmanina. Zrinjskemu se je zasvetilo oko in rekel je Juraniču, ki je poleg njega stal: „Glej, najini ljubi ženi sta nama pokazali pot v nebesa, zdaj nimava na tem svetu nič več iskati, le pojdiva za njima!“ — „Junaška grofinja je svojo dolžnost spolnila,“ odgovoril je Juranič: „Srečna dežela, ki ima take junakinje!“

Ostali vojaki Sigetčani, ki niso bili poučeni, kaj se bo zgodilo, so se sicer prvi trenotek prestrašili, pa kmalu so se potolažili in spoznali, da je bilo bolje, da so jim žene in otroci v nenadni smrti poginili, nego da bi bili umirali pod mukami turških trinogov. S toliko večjo srčnostjo so se borili, ker jih na ta svet ni nič več vezalo. Kakor nabrušen nož rezala je ta hrabra četa po telesu turške armade. Sigetski junaki bi se bili morda res z mečem v roki prerili skozi ves turški tabor, ako bi Turki ne imeli drugzega orožja kakor sablje. Kajti v tem orožju so bili Hrvatje in Madjari izurjeni in nobena sila se jim ni mogla protiviti, vse so pred seboj posekali. Ko so tedaj turški generali izprevideli, da z nožem in sabljo nič ne opravijo proti Slovanom in da se v telesni moči in hrabrosti ne morejo ž njimi meriti, ukazali so svojim vojakom, naj se ne spuščajo v bližnji boj iz oči v oči, ampak naj od daleč streljajo na Sigetčane.

Začelo se je zdaj streljanje iz tisoč in tisoč pušk. Puška ni junaško orožje, kajti strahopetnik more ž njo ubiti junaka. Tako so tudi turške krogleske smrt nosile v vrste Sigetčanov, da je drug za drugim padel mrtev ali hudo ranjen na tla. Zrinjskega so bile zadele že tri krogleske, kajti stal je v sprednji vrsti; pa v njem je bilo troje junaških src, dokler je le mogel, šel je naprej. Zdaj prileti četrta krogla in ga zadene v srce, da se takoj zgrudi brez zavesti na tla. Zvesti Juranič se k njemu pripogne in ga še enkrat poljubi na čelo, junak se poslovil od junaka. V tem hipu pa se vsuje nova toča turških kroglesk med hrabro četo in tudi Juranič pade mrtev na tla tik svojega poveljnika in tasta. Po bledem obrazu umirajočega Zrinjskega se potegne mil nasmehljaj, kakor bi hotel reči: „Storil sem svojo dolžnost in prestal sem vse zemske bolečine; zdaj grem tja, kjer ni več krvavih bojov in grenkih solz.“ Kakor v sanjah se mu zdi, da mu pride ranjka mati naproti in mu reče: „Moj sin, vreden svojega rodu in svoje matere, izpolnil si zvesto, kar si meni v mladih letih obljubil. Večni sodnik naj ti bo milostiv!“ Bolj in bolj se mu zmračil v glavi in kmalu za tem izdihne svojo blago dušo.

Stari Alapi pa je divjal naprej, z močnim glasom krščanskim vojakom pogum dajal in

jim klical: „Junaki, le za mano! Tja gori se prebijmo do onega griča, kjer se prične veliki gozd, tam se moremo rešiti. Le sekajte in posekajte vse pred sabo! Kmalu bomo tam!“ Komaj je to izpregovoril, zadela je tudi njega turška krogla ravno v sence, da je bil v trenutku mrtev.

Od stotnikov je bil edini Praprotnik še živ. Po imenu soditi, moral je biti to kak Kranjec. To je lahko mogoče; saj so Kranjci tačas bili vajeni orožja, ker so se vedno s Turki vojskovali, in mnogi iz njih so se prostovoljno oglašali za vojake. Kranjski vojaki so bili že tačas na dobrem glasu in celo iz daljne španske dežele je kralj poslal svoje ljudi na Kranjsko, da so tukaj nabirali prostovoljce. Tako je prišel tudi Praprotnik kot prostovoljec v sigetski tabor ali pa je bil že od prej prijatelj Zrinjskega, ko je bil ta še hrvatski ban in je hrabre boritelje proti Turku zbiral, mej katerimi je bilo gotovo tudi mnogo Kranjcev.

Praprotnik tedaj je prevzel za Alapijem poveljništvo sigetske čete; pa ta je bila že zelo skrčena, morda jih je bilo še kakih 20 mož za boj sposobnih. S temi se je obrnil tja, kamor je bil Alapi pokazal. Trd je bil boj, mož za možem je padal; osem mož s Praprotnikom na čelu pa se je vendar prerilo do tistega gozda. Ker so bili kraja

vajeni in so poznali steze, bežali so hitro po skalovju in gošči, po stezah in čez prepade, da jih Turki niso mogli dohiteti.

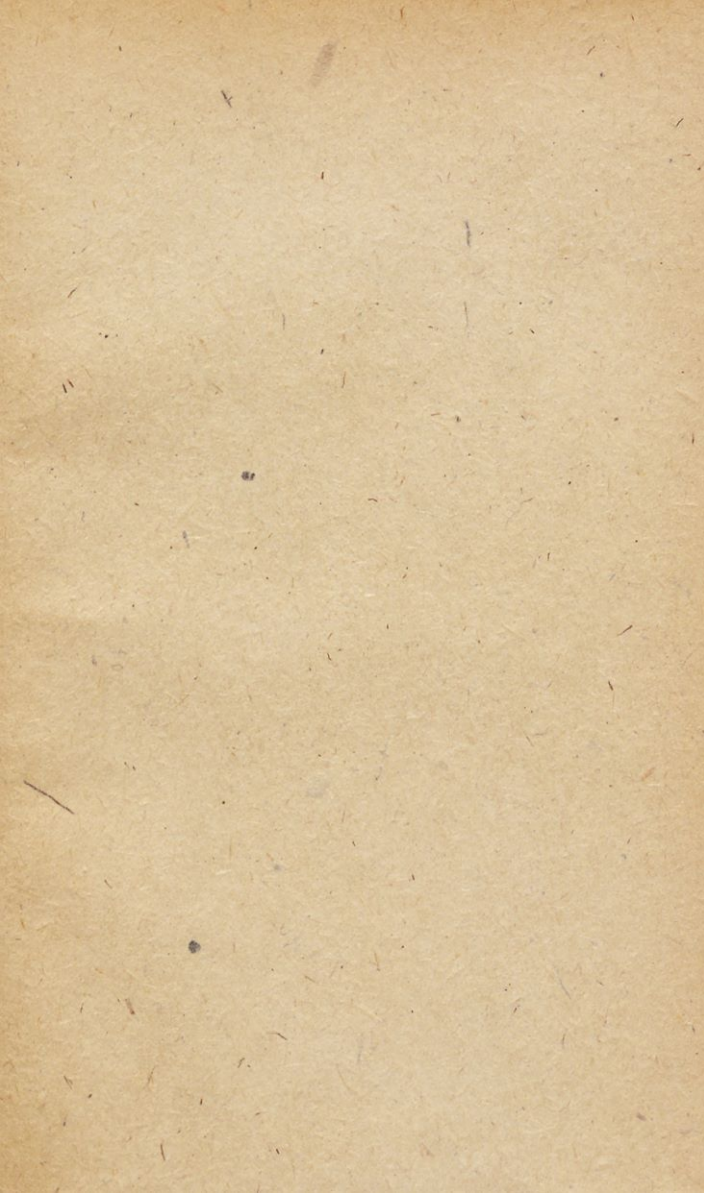
Tako je bilo rešenih vsaj teh osem mož iz cele sigetske posadke, od vseh starčkov, žená in otrók. Vse druge je smrt pokosila. Še dobro, da je bilo vsaj teh osem rešenih, ki so povedali, kako je bilo v Sigetu, ker sicer bi mi ne vedeli, kako se je hrabri Zrinjski vedel, kako je prisegel s svojimi vojaki, kako je vojakom govoril, jih k smrti pripravljaj in navduševal, pa tudi junaško vodil.

Tako se je utrnila najsvetlejša zvezda na hrvatskem obnebjú, ker večjega junaka od Zrinjskega hrvatska zemlja ni rodila niti prej niti pozneje. Naj bode tudi našim Slovencem v vzgled, kako je treba sveto vero v srcu ohraniti vse življenje, da pogum nikdar ne omaga; kako je treba domovino ljubiti in v času nevarnosti celega moža pokazati ter tako zaslužiti si večno plačilo v nebesih in slaven spomin na zemlji.

Slovanski jug, ti nam porodi več takih móž!.

Linko

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000393963

